

3180





# సామెతలు

భౌతిక సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాక బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

4, 5

సామెతలు

1) వానకరిణి వాహిని	పేజీ 1
2) 'అశ్వమేధ' కావ్యం + సప్తమీవారి కెండు కావ్యాలు.	3
3) చూడ్డాడే మల్లెల కవితాసాహిత్యం.	6
4) ముగ్ధాంగికా కావ్యం 'శివ'.	8
5) బృహన్నల నేర్చిన ఒక దేశస్థుల్యం.	10
6) పిట్టల గూఢాచారం.	13
7) మూలకీ మూలకము అత్యాచారము.	18
8) శ్లోకాని శాసనాలు - చంద్రావళి కవితాకావ్యము.	20

నేను సుమారు 12 నెలలనుండి తీరనిస్వస్థకు గురియై నందున 'సమీక్ష' డి. 16 వ తేదీ నం. 4 సం. 4 సకలమునకు వెలువరించలేక పోయితిని. ఇందుచేతనే నానురాగమునకు నందిన అనేక ప్రముఖ సాహిత్య రంగాలకు వాదములకు ప్రతివాదములు, ప్రముఖుల పంపిణీ అనేకములు మూలకమునకు వచ్చి. ప్రత్యేక సంకలనము వలన త్వరలో ప్రకటింపబడు ఆంధ్రమైత్రీ ప్రచురణపరిశ్రమ.

- 40 -

సామెతలు

చందా :

సంకల్పరమునకు రు. 12—00.

అర్ధసంకల్పరమునకు రు. 6—50.

విడిప్రతి 60 పై



# ★ స మా లో చ న ★

\* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక \*

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

## వ్యాకరణ వాహిని

- సాహిత్యకోవిద శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, బి.ఏ., బి.ఎల్., బి.యిడి.

సంస్కృత వ్యాకరణాన్ని గురించి ప్రస్తావించే పండితులంతా పాణిని గురించిన 'ఆప్టాధ్యాయ'ని స్మరించకుండా వుండలేరు. కాని పాణినికి ముందు కాక ల్యుడు, ఇంద్రుడు, అపిలి మొదలైన వారు కొన్ని వ్యాకరణాలు వ్రాసే రని పెద్దలు చెబుతారు కాని అవి కాలగర్భంలో లీనమైపోయినాయి. పాణినియం మాత్రమే దశదిశలా వ్యాపించింది. పాణిని మహేశ్వరుని పంతోషపెట్టి, ఈశ్వరడమరుక జన్మాలైన శబ్దాలతో, 'అ, ఇ, ఉ, ఊ' మొదలైన చతుర్దశనూత్రాలను రూపొందించేడు. ఆనంతరం వేదవాఙ్మయానికి సంబంధించిన నూత్రాలను, లోకకవాఙ్మయానికి సంబంధించిన నూత్రాలను నీయన రచించేడు. ఈ ఆప్టాధ్యాయంలో, నూత్రపాఠం, ధాతు పాఠం, గణపాఠం, లింగానుశాసనం వున్నాయి. ఒకే కార్యాన్ని పొందడానికి యోగ్యమైన శబ్దాలన్నింటినీ, ఈయన, ఒక గణంలో చేర్చేడు. మొత్తంమీద రెండువందలకు పైగా గణాలున్నాయి. ఈ గణాలను వివిధ ధాత్యులలో యధార్థంగా యీయన సద్దేడు. మొత్తటి ఆధ్యాయంలో ఐదు గణాలుంటే, రెండో ఆధ్యాయంలో యిరవై గణాలున్నాయి.

పాణినియంలో ఎనిమిది ఆధ్యాయాలు, 32 పాదాలు, 3981 నూత్రాలు,

వ్యక్తమాతాయి - అత్యల్పమైన నూత్రం లో నిర్దిష్టము, సంపూర్ణము అయిన భావాన్ని నివేదించటంలో నీవైయ్యాకరణికి జగత్తులో మరెవరూ పాటిరా రని ఐదిత లోకం ఏకగ్రీవంగా ఒప్పకుంది.

ఆప్టాధ్యాయకి, 'సంగ్రహ' మనే పేరుతో బృహత్తరమైన వ్యాఖ్యను 'వ్యాడి' అనే మహర్షి రచించేడు. పాణినియానికి వార్తకాలను వ్రాసినవాడు వరరుచి. ఇతనికి కార్యాయనుడు అను మరొక పేరు కూడా వుంది. కార్యాయనునివార్తకాలు పాణిని నూత్రాలకు వివరణలుగా ఉపచరిస్తాయి - కాలచక్రం పరిభ్రమించగా వ్యాడివ్రాసిన 'సంగ్రహ' వ్యాఖ్య ఆంతరించి పోయింది. పతంజలి, 'సంగ్రహ' వ్యాఖ్యలో గల వివరాలను పొందుపరుస్తూ, మహాభాష్యాన్ని రచించేడు.

వాఙ్మయాకాశంలో ప్రభవించిన మధ్యంధన మార్తాండుని వంటిది యీ మహాభాష్యం. పాణిని నూత్రాలకు, కార్యాయనుని వార్తకాలకు వ్యాఖ్యాన పురస్సరంగా వ్రాసిన భాష్యం యిది. ఇతేకాదు సర్వవర్ణనములలో గల విద్ధాంతాలన్నీ దీనిలో ప్రతిపాదింపబడ్డాయి. అందుచేతనే దీనిని మహాభాష్యం అన్నారు. ఈపతంజలి ఆది శేషుని అవతారమని చాలామందికి నమ్మకం. మహాభాష్యం సామాన్యులకి అందు

బాటుతో వుండదు. తార్కికులు శబ్దం అనిత్యం అంటారు. వ్యాకరణ మతంలో శబ్దం నిత్యం. వైయ్యాకరణి శబ్దాన్ని ద్రవ్యంగా పరిగణిస్తే తార్కికుడు శబ్దగుణం అంటాడు. స్ఫోటశబ్దం కాస్త్రసమ్మత వంటాడు వైయ్యాకరణి. స్ఫోటశబ్దం కాస్త్రసమ్మతం కాదంటాడు తార్కికుడు. ఇటువంటి విషయాలన్నీ నూత్నంగా పరిశోధిస్తేనేగాని మహాభాష్యం సుజాతం కాదు.

ప్రత్యగ్ధల ఆక్షేపణలను ఖండింపవీయమన్న బలపఱచి, మహాభాష్యాన్ని లోకానికి మోవరించిన ధీకాలుల చంద్రాచార్యుడు. వసురాతుడు. వసురాతుని శిష్యుడైన భృర్బహు వాక్యపదీయమనే ఉత్కృష్టమైన గ్రంథాన్ని వ్రాసేడు. ఇది మహాభాష్యానికి శ్లోకరూపమైన వ్యాఖ్య. దీనిలో బ్రహ్మకాండ, వాక్యకాండ, పదకాండ, అక్షరమూడుభాగాలు వున్నాయి. ఈయన స్ఫోటవాదాన్ని బలపరచి స్ఫోటశబ్దనిర్గుణపరబ్రహ్మ మని రుజువుచేసేడు వాక్యపదీయంలో గల మొదటిరెండు కాండలకు పుంసరాజు అనేపండితుడు అఖరికాండకు హేలరాజు వ్యాఖ్యల వ్రాసేరు. వీరి తరువాత నీ వ్యాకరణస్రవతిని మరింతవేగంతో ప్రవహింపజేసి మహానీయుడు కయ్యటాడు. ఈయన వాక్యపదీయాన్ని ఊతగా తీసుకుని ప్ర

పం అనే వ్యాఖ్య వ్రాసేడు. ప్రదీపంకల్ల భాష్యార్థం సుబోధకమవునుం దంటారు పండితులు. ఈ ప్రదీపమే లేకపోతే యేని పూర్వపక్ష భాష్యమో, ఏదిసిద్ధాంత భాష్యమో తెలుసుకోవడమే కష్టమై పోయి వుండేది.

వాక్యపదీయం వంటి గ్రంథాలు దుర్గ మారణ్యాలవంటివి. అందుచేత సామాన్యులకు అందుబాటులో వుండేనిమిత్తం జయశంకరుడనే మహాకవిద్వాంసుడు పాణిని నూత్రాలకు ప్రతిపదార్థరూపకమైన వ్యాఖ్యను మొదటి నాలుగు అధ్యాయాలకు వ్రాసేడు. మిగిలిన నాలుగు అధ్యాయాలకు, జయశంకరుని పద్ధతిననుసరించి వామనుడు మహాకవి వ్యాఖ్య వ్రాసి గ్రంథాన్ని పూర్తి చేసేడు. దీనినే పండితులు కాశికావృత్తి అని అంటారు. ఈ కాశికావృత్తికి వారిదత్త పండితుడు 'పదమంజరి' అనే బృహత్తమైన వ్యాఖ్యను వ్రాసేడు. ఈయన తరువాత శేషనాథుని వ్రాసిన వ్యాకరణ శిరోమణి మాధవాచార్యులు. వీరు నాలుగు వేదాలకు భాష్యాన్ని వ్రాసిన మహానుభావుడు. ఈయన మూలపీఠాధిపతి అనే పేరుతో పాణినిచేత నిరూపితములైన ధాతువులకు వ్యాఖ్యానం వ్రాసేడు. ఒక ధాతువును గ్రహించి, దాని తిడత, కృదంతరూపాల్ని, దానికంటే, విశిష్టంగా ఏర్పడే సుబంతరూపాల్ని, నిరూపిస్తూ ధాతు విషయకమైన యెన్నో విషయాలను విపులీకరించేడు. ఒక్క భూధాతువును చర్చించే సరికి సుమారు 500 పేజీల గ్రంథం అయింది.

వీరి తరువాత వ్యాకరణ వివరణాన్ని చేపట్టిన, మేధావి, శేషకన్ఠుడు. ఈయన అష్టాధ్యాయ యొక్క క్రమాన్ని ఆశ్రయించకుండా, ఒక నూతన ప్రణాళికతో, 'ప్రక్రియాకాముది' అనే గ్రంథాన్ని రచించేడు. దీనిలో సంజ్ఞ, పరిభాష, సంధి, మొదలైన ప్రకరణాలు వున్నాయి. ఒక పదంతో కూడిన సాధుత్వానికి ఆవ

సరమైన నూత్రాలన్నిటినీ ఒకేచోట నీయన వివరించేడు. ఇది పాణినియానికి సమగ్రమైన వ్యాఖ్యమాత్రం కాదనిన్నీ దిక్పూర్వనం మాత్రమే చేయ గలిగిందనిన్నీ పండితులంటారు. దీనికి ప్రసాదం అనే వ్యాఖ్య ఫలించని చెబుతారుగాని అది యిప్పుడు లభ్యం కావడంలేదు.

శేషకన్ఠుని శిష్యుడు భట్టోజీ దీక్షితులు. ఈయన రూపాందిచిన మహాగ్రంథం సిద్ధాంత కాముది. ఈయన లౌకిక శబ్దాలకు సంబంధించిన వ్యాకరణ నూత్రాలను వైదిక శబ్దాలకు సంబంధన నూత్రాలనుంచి పేరుచేసేడు ఈయన శబ్దకాస్తుభ మన్న పేరొక గ్రంథం కూడా వ్రాసేడు. ఈయన కొముదిలో ఒక శబ్దానికి, దాని సాధుత్వానికి సంబంధించిన నూత్రాలన్నీ ఒకేచోట వ్రాసేడు. ప్రతికత్తుల వాదాన్ని ఖండిస్తూ, తన ఖండన మార్గాన్ని నూచించి దాని కీయన కామునిక ప్రాథమవోరమ అనే గురుగంధీరమైన వ్యాఖ్య వ్రాసేడు. ఈమహానీయుడు ప్రతికత్తుల వాదాన్ని ఖండించి స్వీడుమతాన్ని బలపరచాడానికి వైయ్యాకరణమతో నృజ్జనము అనే ప్రత్యేక గ్రంథాన్ని వ్రాసేడు. వ్యాకరణ చరిత్రలో నితని గ్రంథాలు ధ్రువతారలుగ మొయస్తాయి.

దీక్షితుని తరువాత పేర్కొనదగిన మహాపండితుడు కాండభట్టు. ఈయన వైయ్యాకరణ భూషణాన్ని గీర్వాణ భారతికి అందించేడు. అయితే యిది చాలా ప్రాచీన గ్రంథం అవడంచేత దీనికి తానే వైయ్యాకరణ భూషణసారమనే పేరొక గ్రంథాన్ని వ్రాసి, దానిలో వైయ్యాకరణంలో గల సారాన్ని వ్యక్తీకరించేడు. ఈ భూషణసారానికి, దర్పణము, కాళిక, పరీక్ష మొదలైన ఆరు వ్యాఖ్యలు వున్నాయి. భూషణ సారాన్ని మూలంకరంగా పరిగీలించి శ్రీ పేరి నూర్య సారాయణ శాస్త్రీగారు తత్వ దర్పిని అనే వ్యాఖ్యను వ్రాసేరు. ఇది ముద్రణ భాగ్యాన్ని పొందవలసివుంది.

ఈయన తరువాత భట్టోజీ దీక్షితుని పాత్రుడైన హరిదీక్షితుడు ప్రాథమనోరమకు లఘుశబ్ద రత్నమనే వ్యాఖ్య వ్రాసేడు.

హరి దీక్షితుని శిష్యుడు నాగేశుడు. ఈయన లఘుశబ్దేందు శేఖరము, పరిభాషేందు శేఖరము, ఉద్యోతతల, వైయ్యాకరణ సిద్ధాంత లఘుమంజూష మొదలైన గ్రంథాల్ని వ్రాసేడు. కాండభట్టుని వైయ్యాకరణ భూషణంపైని వైయ్యాకరణమంటాడాడీ చేయగా, ఆ భూషణ రక్షణార్థం వైయ్యాకరణ సిద్ధాంత లఘు మంజూషను నాగేశుడు రూపొందించేడు. పాణినికి ముందున్న వైయ్యాకరణములు రచించిన పరిభాషలకు వ్యాఖ్యాన రూపంగా వెలిసింది పరిభాషేందు శేఖరం దీనికి కూడ చాలా వ్యాఖ్యలు లున్నాయి.

నాగేశుని పరిభాషేందు శేఖరానికి వాక్యార్థచంద్రిక అనే పేరుగల బృహత్తమైన వ్యాఖ్య వ్రాసిన వ్యాకరణ శాస్త్ర శోవిరుడు భాగవత హరిశాస్త్రీ. ఈయన విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులైన శ్రీ ఆనందగజపతి మహారాజావారి ఆస్థాన పండితుడు. ఈయన చిత్రప్రభ అనే పేరుతో హరిదీక్షితుని లఘుశబ్దరత్నానికి విపులమైన వ్యాఖ్య వ్రాసేడు. పైరెండు గ్రంథాలు ఆనందగజపతి మహారాజావారికి అంకితంచేయ బడ్డాయి.

తన అపారపాండితీ వైభవాన్ని దివ్యంగా ప్రదర్శించి యెన్నో వందల మంది విద్యార్థులకు వ్యాకరణ భిక్ష పెట్టిన విజయనగర సంస్థాన విద్వాంసులు మహామహాపాఠ్శాల తాతాసుబ్బారాయ శాస్త్రీగారు. వీరినే రాయదు శాస్త్రీగారు అనికూడ ఆప్యంగా పిలుస్తారు. బంధువులు పిలుస్తారు. ఈయన నాగేశ పండితుని శబ్దేందు శేఖరానికి గురు ప్రసాద మనే వ్యాఖ్యాన గ్రంథం వ్రాసేరు. రాఘవేంద్రా చార్యుడు మొదలైనవారు అనేక మంది నాగేశమతాన్ని సరిగా అర్థంచేసుకోలేక

నాగేశమతాన్ని నిలబెట్టిన మహా మహుడు రాయడు శాస్త్రి. ఈయన రచించిన గురుప్రసాదం వైయ్యకరణికి వరప్రసాదం. భాగవతహరిశాస్త్రి శబ్ద రత్నంలోని విషయాలను ఖండిస్తూ వ్రాసిన చిత్రప్రభను, శ్రీ రాయడు శాస్త్రిగారు నిశితంగా పరిశీలించి భాగవత శాస్త్రిగారు చేసిన ఖండనకు అవకాశంలేదని, వీరు రచించిన చిత్రప్రభాల ఘటిపుటి అనే గ్రంథంలో నిరూపించారు. ఈపుస్తకాన్ని ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం ప్రచురించింది.

శ్రీ రాయడు శాస్త్రిగారి శిష్యులైన శ్రీ పేరి వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు గురుప్రసాదకేషము, నాగేశగూఢార్థదీపిక అనే మహాత్మ్యస్త్ర మైన వ్యాకరణ శాస్త్ర గ్రంథాలను రచించారు. వీరు మహా మహావాఢ్యాయ బిరుదాంకితులు.

వ్యాకరణాచార్యులైన పేరి నూగ్య నారాయణశాస్త్రిగారు వృత్తి విచారము నాగేశభావ ప్రకాశతత్వదర్శిని, మొదలైన గ్రంథాలు వ్రాసి పండితుల మన్ననలను పొందారు.

ఈవిధంగా పాణిని అష్టాధ్యాయితో ప్రారంభమైన వ్యాకరణ వాహిని నేటి వలకు నిట్టిరామంగా ప్రసిద్ధునే వుంది. విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు శ్రీ రాయడు శాస్త్రిగారి వంటిగీర్వాణ భాషాకోవిదులను పోషించి వ్యాకరణ ప్రచారానికి చేయూత నిచ్చారు.

వ్యాకరణాచార్యులైన శ్రీ పేరి నూగ్యనారాయణ శాస్త్రిగారి వృత్తి విచారమునే గ్రంథంలోని వివరాలే యీ సారచనకు ఆధారం, విషయాన్ని విద్యజ్ఞుల మనోహరంగా నిరూపించిన ఘనత వారిదే. సామాన్యునికి సంస్కృత వ్యాకరణ చరిత్ర తెలియడానికి వారి గ్రంథంలోని విషయాలే స్థూలపులాకన్యాయంగా ఇక్కడ ఉటంకించేను.

—0—

## ‘అభినవరామకృష్ణ’ అద్వైపల్లివారి రెండుకావ్యాలు -

ఒక పరిశీలన

డా॥ శ్రీ ఆచార్య భావన్, ఏ., పి. హెచ్. డి.

‘భక్త్యభారతి’; ‘ఋతువిలాసము’ అనే కావ్యాలతో ఆధునికాంధ్ర కవిత్వాలో కంఠోసమున్నత స్థానాన్ని సంపాదించి, కవిత్వాప్రియులకు సుపరిచితులైన శ్రీ అద్వైపల్లి లక్ష్మణ స్వామిగారు ఇటీవల ‘మధురభారతి’; ‘కవితావిపంచి’ అనే రెండు కావ్యాలను ప్రచురించారు. ఆసు మధుర కావ్యద్వయాన్ని ఆమూలాగ్రంథ పరిశీలించిన తరువాత ‘ఈ సౌందర్యసూక్ష్మని మీ ముందుంచుకున్నాను. నా సహృదయంతో సమాదరిస్తానని ఆశిస్తున్నాను.

‘మధురభారతి’ ఖండకావ్యసంపుటి. దీనికి డా॥ దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారు నిండు హృదయంతో పీఠికా తిలకాన్ని దద్దారు. ఇందులోని ఖండికలు వస్తువైవిధ్యంతో విశిష్టంగా భాసిస్తున్నాయి, మహానియులైన శృంగారము గూర్చి, సామాజిక పరిస్థితులను గూర్చి, రాజకీయ విషయాలను గూర్చి అనర్గళ భారాళోభిరంగా పద్యాలు రచించారు. సంప్రదాయ కవిత్వంలో నిద్రహస్తులైన ఈకవిచంద్రులు, ఆధునిక ప్రక్రియలందుకూడ అభినివేశము కలవారై నవకవిత్వాకాంతులను విరజిమ్మినారు. వస్తువిషయకమైన నయతకు మద్యపానము, అస్పృశ్యత, మానవాభ్యుదయము మున్నగు విషయాలను గూర్చివెల్లడించిన భావాలుప్రశంసనీమాలు. అలాగే ప్రక్రియానవ్యతకు చిహ్న జేర్చిన గేయాలు పేర్కొనదగినవి. ‘దేశభక్తి గేయములు, ‘బాలగేయములు విద్యాలయ గేయము’ మున్నగునవి సమాలోచన న్నార్హములు. ఈ గేయాలన్నీ గాన సౌలభ్యంతో పరిశోభిస్తున్నాయి.

ఇందులో సమస్యా పూరణములు గూడ చేర్చి కవిగారు తమ ప్రతిభను వెల్లడించారు. చాలానమస్యలు అకాశవాణి. విజయవాడ కేంద్రము వారు ఇచ్చినవి. క్లిష్టములైన వానిని గూడ కవిగారు నేర్పుతో, సునాయాసముగా, చమత్కారచారుత్వముతో వర్ణించి శ్రోతలను ఆనందకోలికల నూగించినారు. ఉదాహరణకి ఒకటి పరిశీలిద్దాం.

సమస్య :- పాలను విడి యతఁడుక్షీర పానముచేసెన్ పూరణము:-

ఆలిపము నలిగి మిగఁడుత  
లీలక నేవంటఁ జేతులె’ మ్మని దానన్  
ప్రేలిడ నదిచెడఁ, దనకో  
పాలను విడియతఁడుక్షీర పానముఁజేసెన్.

ఈపూరణలో సున్నితమైన హాస్యం మనకు ఎంతో ఆహ్లాదాన్నికలిగిస్తుంది. కవిగారి చమత్కార ప్రయత్నం మెచ్చతగినది. సమస్యలను పూరించుటలోనే గాక, ఆకు పద్యాల రచనలోకూడా కవిగారు సమర్థులనటానికి ఇందులో ఓ చక్కని పద్యం వున్నది. అందినఫలము అనుభవారంభములోనే ఆకస్మికముగా చేయిజారి, విఫలుడైన వ్యక్తియొక్క మానసిక స్థితిని చక్కదిద్దుటకై ఓ పద్యాన్ని ఇలా చెప్పారు:

‘మనమా! వంత నివంతయున్ వలదు, మ  
గ్ధులంతలో నెంచుమా!  
మును వాంఛించిన సత్ఫలానుభవ స  
మౌదంబతః పూర్వమే  
కనినా వీ వది కాక్ష చేసిన మొద  
ల్లా! ఇప్పుడే జారిపో



యిన నీకేమి? అదెప్పుడు పండుగని యూ  
హింపంగనా మోదమే

అనయంబెక్కువ, నాఁడు కల్లునది భు  
క్తయాసమే, కాదాకా!

ఇందులో మృదువైన హెచ్చరిక, మహా  
త్తరమైన సందేశము మానవాళిని చైతన్య  
వంతము చేసి, ప్రగతి గమ్యమును చేర్చు  
టకు సాధకములై యున్నవి. ఆశువుగా  
జెప్పినా ఆరకొర లేని భావజాలము ఈ  
పద్యములోనికీ ప్రమేయున్నది. కవిగారి  
ఆలోచనా స్రవంతి అభిజన ప్రశంసా  
రూపమై అలరారుచున్నది.

‘ప్రజా ప్రభుత్వము’; ఘోష! ‘కూ్యా’  
మొదలైన ఖండికలు కవిగారి సునిశిత  
సమాచారగాహనకు తార్కాణములు.  
వీనిలో సందర్భోచితములుగా, ఏమాత్రం  
ఎద్దెట్టులేకుండ కొన్ని ఇంగ్లీషు, హిందీ  
పదాలను నేర్పుతో పొదిగాడు. ఇలా  
పాదగటం బంగారంలో తల్పాలను,  
వజ్రాలను పాదగటమంత శోభాయ  
మాసంగా వుండి. ఉదాహరణకి ఓపద్యం  
చూద్దాం:

‘టూ! సమ్మో, బంగులున్ మఱియుహం  
గొప్పైప్పు, మార్తాళులున్

చుట్టున్ ముట్టు ఘెరావులున్, కలమురె  
స్టుల్, మక్కుటూ రూలటం

చిట్టుల్ మాటికి వంతరాములనే  
సృష్టించుచున్నాడ,విం

కట్టుల్ నాగు, ప్రజా ప్రభుత్వ మనఁగా  
నిట్లుండునే? చెప్పవే!

ఈపద్యంలో కవిగారి ఆవేదన గోచరిస్తు  
న్నది. ప్రస్తుతం సమాజంలో ఎప్పుడు  
ఎక్కడ చూసినా అలజడులు, అల్లస్సు,  
అకాంతి తాందిడుతున్నాయి. ప్రజా  
ప్రభుత్వం అంటే ఇదేనా? అని నొచ్చు  
కుంటున్నారు. సమాజంలోని కష్టనష్ట

లను నిత్యం అనుభవిస్తూ, చలించిపోయి  
పైవిధంగా వ్రాయటం జరిగింది.

ఒకవిధంగా ఈఎడారి జీవితంలో  
ప్రతి నెలా ‘ఘోష’ తారీఖు ఒయాసిస్సు  
లాంటిది. అందరికీకాకపోయినా ఎక్కువ  
మందికి మాత్రం జీతాలు పొందేటోజు  
కాబట్టి ఘోష తారీఖు ఆరాధ్యదైవమైంది.  
దానికోసం తపిస్తూ, తపిస్తూ వేచి వుండ  
టం స్వజన సామాన్యమైపోయినది.  
అందుకే కవిగారు దాని ఘనతని బహు  
ముఖంగా ప్రస్తావిస్తూ, భవినందరి  
గొట్టువు, పెట్టువన్నిటన్! ‘అని ఓ వంచి  
సర్టిఫికేట్ నిచ్చారు. నేటి జీవన విధా  
నంలో ప్రతిచోటా ‘కూ్యా’లోనిలబడటం  
విధి అయిపోయింది. ప్రస్తుతం కూలకు,  
మనుషులకు అవినాభావ సంబంధం కొన  
సాగుతున్నది. నిత్యావసర వస్తువులకోసం  
నిత్యం కూర్చోనిలబడుతూ మన సమ  
యాన్ని, శక్తిని ఎంతభర్చుచేస్తున్నామో.  
విజ్ఞులకు తెలియనిది కాదు. అందుకే కవి  
గారు చమత్కారంతో

‘కూ్యా! నే నెచ్చటి కేగినన్ మొదటనా  
కున్ నీవే ప్రత్యక్షమై

‘రా! నీకోసమే చూచుచుంటి’ నని క  
ర్తవ్యంబు బోధించి, యెం

దే నెయ్యంబున హత్తుకొంచుటనిసా  
ధంపంగఁ జోడొదు, నీ

నీ నిర్యాజమహూసకార పరతన్  
నేనెంటు ‘థాంకూ!’ సఖా!’

అని కూర్చో థాంకూ చెప్పుకామంచి  
మిత్రునిగా భావించుకున్నారు. ‘కూ్యా’  
అనేది క్రమశిక్షణతో జనులను అగుపు  
పెట్టటం కోసం ఏర్పడింది. అలాంటి  
‘కూ్యా’ లేకపోతే ఎన్నోకష్టనష్టాలకు  
గురికావలసివస్తుంది దని హెచ్చరిస్తూ,  
దానిఅవసరాన్ని ప్రజలకి గుర్తుచేస్తు  
న్నారు.

కవిగారు స్వయంగా ఉపాధ్యాయ  
వృత్తిని అనుభవించి, అందులోని కష్ట  
నష్టాలను తలచుకొని ఆవేదన చెందటం  
మరో ఖండికలో కనిపిస్తుంది.

‘కట్టుల్ దిద్దుటగొంత, ప్రస్తుత పరీ  
క్షాపద్ధతిన గొంత, మీ

చట్టుల్ కోరఁగ డబ్బుకక్కురితి ట్యూ  
షన్ జెప్పటన్ గొంత, తా!

జుట్టున్ ముట్టిన లేమిఁ గొంత, బహుసం  
క్షోభ బుగ్గించిపో

గొట్టెన్ సత్త్వ, మికట్టు బోధనము సా  
గున్ శిష్య! యోచింపుమా!’

అంటూ శిష్యుణ్ణి ప్రశ్నిస్తూ, ప్రస్తుతం  
ఎత్తిచూపటం గమనించ దగినది.

ఇంకా ఇందులో జాతీయ ప్వాదినాతి  
ప్రశస్తి, దేశనాయకులైన గాంధీ,  
నెహ్రూల ప్రశంస పద్యరూపంలో  
చేయబడినాయి. అంతేకాక మన ఆంధ్ర  
ప్రదేశ్ ఆస్థానకవులను మొదటివారి  
నుంచి, ఇప్పటివరకు వున్నవారిని విడి  
విడిగా ప్రశంసించటం జరిగింది. దీనివల్ల  
కవిగారిసన్న దేశభక్తి; పెద్దలపైవున్న  
అనురక్తి వెల్లడింపబడినాయి.

ఒకానొక ‘భువన విజయము’ న శ్రీ  
కృష్ణ దేవరాయలపై ఆగు ఋతువులును  
ఆగుపాదములలో వచ్చునట్లును, పద్యము  
రాయలకు అన్వయించునట్లును చెప్పుమని  
కోరినప్పుడు అద్దేపల్లివారు రామకృష్ణ  
కవిగా ఈ క్రింది పద్యాన్ని చెప్పారు.

‘నీ కమ్మోవి చసంతమై, యెసఁగు నీ  
నేత్రద్వయీ భీష్మదృక్

శ్రీ కాండ ప్రకరోత్థితోష్మ మి మహా  
గ్రీష్మంబు, దానంబు ధా

రాకాదంబిని నీదుహస్తమదియే  
ప్రావృట్టు, నీహాసయక్

## జాతీయ సాంస్కృతిక పరివర్తన

పాకంబద్ధి శరత్తు, నీవగు సుఖా

దాభవంతే హేమంతమా,

నీ కాయస్య కటాక్షమే శిశుమా,

నీవే యిటున్ పట్టుకు

శ్రీకృష్ణా మనోజ్ఞ మూర్తవి సుమా!

శ్రీకృష్ణ గానాదమా!

ఈ పద్యంలో శ్రీకృష్ణ దేవతానుల ఒక్కొక్క విశిష్టతని ఒక్కొక్క యుగపుగా సంస్థాపించడం కనిపిస్తుంది. ఈ సంభాషణా భౌతికతలో కవిగారి సమగ్రత సమ్యక్త్యము చేయబడింది. మూర్తిభవించిన పద్యము మాహాత్మ్య శ్రీకృష్ణ దేవతాయలని కీర్తించుటని విశిష్టత సహృదయ సాహిత్య రసకులకు సమారాధనయోగ్యమై యున్నది. అంతేగాక, శ్రీకృష్ణ దేవతాయల యుగంలోనే కవిలక్షణ చిహ్నములన్నింటి భవించినవని మనోహరమైన హృదయగా వర్ణించారు. ఈపద్యాల వల్లకవిగారి భావనా వైశాల్యం వెల్లడవుతున్నది. ఒకే విషయాన్ని బహువిధంగా వర్ణించగలగడం కవిల ప్రతిభా విశేషంకదా!

ఇందులో బాలసంగాలన్నీ పరిశీలించిన భాషలో, సుందరమైన శైలిలో బాలహృదయంజకాలగా వున్నాయి. పిల్లలశక్తి సామర్థ్యాలను, వారి నిర్మలమైన, పవిత్రమైన మానసిక సారాలను ప్రశంసిస్తూ, వారికవిజ్వలమైన భవిష్యత్తును కాంక్షించడం పాటల్లోకనిపిస్తుంది. వారికి విద్యాబుద్ధులు, పనియ విధేయత, దేశభక్తి - శిష్టలక్షణ ఆచరణ, నీతినియమ వర్తింపు ముదలైన ఎన్నోసంస్కారాలను స్పష్టమైనగా అందించారు. వారికి ఆర్థమయ్యే రీతిలో - ద్రాక్షాపాక సంశోభితంగా రచించగలిగిన కవిగారుబాల సాహిత్యకాళంలో బాలసాహిత్యాల మధ్య, విజ్ఞానస్ఫోర్తనలను వెదజల్లే కవిచంద్రుడు గా భాసిస్తున్నారు.

‘కోపాల తాపాల మోపులు మేలు!

ఏ హాసమెఱుగని పాపలు మీరు!!

ఎన్నో లెక్కకురాని నిన్నలు మేము!

ఎన్నఁగా నగు కేపులన్నియు మీరు!!’

అంటూ సాగిన పాటలన్నీ బాలప్రబోధకాలై, భావిభావిత - ఉద్బుధసౌరులుగా తీర్చిదిద్దటానికి ఉద్దేశించబడినాయి. కాలానుగుణ్యమైనవి, పాడుకుని ఆనందం చేసుకోవడానికి ఆనువుగా రచించిన అద్భుతపల్లవాలు ఆధీనమయ్యాయి.

ఈకవితల కాగితాలన్నీ చిట్టకాగితాల్లా వృక్షరూపుతాయేమో అని భయపడకు కవిగారికి గ్రహస్యము, కవితాప్రణయము అయిన శ్రీమలమల పెట్టి నానాగా వృక్ష ఆరంభమే, వృక్షకరూపాన్ని కలిగించి, తానేకీర్తిని స్వీకరించడం కవిగారి ఆదృష్టం. అలాగే కృత్రిమమర్పణ తప్పనానికి ‘కరుణశ్రీ’ గారు భక్తిశక్తి, కవిత్వ శక్తి, కవిత్వ శక్తి దంపూడా కవిగారి భాగ్య విశేషమే!

గెండుకాక కవితావిమలమి, అనికూడా గుండకావ్యసంభవం. అందులో కూడా సమన్వితమైనవి, దేవతామూర్తులు, ముదలైన ప్రక్రయ అన్నాయి. దేవతామూర్తులను కవిగారివ్యక్తమైన కవితారంజనము స్వీకరించి కవిగారికి సంజోహాన్ని కలిగించారు. ఆయన బృందావన విద్యాపరిషత్ (మచిలీపట్నం) కార్యదర్శి అయిన శ్రీ చిత్తిజ్ఞు నాగేశ్వరరావు. ఈ కావ్యానికి డా॥ ప్రసాదరాయకులపని గారు, కవిగారి మీనుండే గెండుకావ్యమానాలను పురిస్కరించుకొని, లాంగ్ వ్రాసుకుని ‘కల్యాణ తిలకాన్ని’ అలంకరించారు.

ఇందులో ప్రతిభావంతిమున్నైన సమన్వితపూరణయలలో బాటు, దత్తిపని స్వీకరించి పద్యాన్ని చెప్పేనేర్పు కూడా గోచరిస్తుంది. ఉత్సాహానికి ఓ పద్యాన్ని పరిశీలిద్దాం.

‘దత్తిపని : భేదము, భేదము,

వాదము, మోదము (హాసాన్ని నచ్చు

నల్లుకాతీయనవైశ్యమైన నొకపద్యము)

‘భేదములు మోయు, కలనాతి

‘దత్తిపని’ అని అనిపింపు, నివర్తిమనా

వాదముల ననుసరి, ప్రజలకు

మోదమునంకిత వైశ్యము జాతి కలన్!

ఇందులో చెప్పబడిన సంశయము కవిగారి నవ్యప్రయత్నమునకు, జాతిశ్రేయః కాంక్షకు నిదానముగా నున్నది. అలాగే ఇచ్చిన సమస్యలను పరిశీలించుటలందు సమగ్రముగా చెప్పి, తమ సంప్రదాయాభిజ్ఞతను చాటుకొనినారు. ఆనాటి ప్రక్రియలో ఆంతరింగ్గాలైన సమస్య, దత్తిపని మోదలైన వాటియందు తమ ఆధినివేళాన్ని ప్రదర్శించి, ఆకాశాన విద్యాపాండాతాన్ని ప్రకటించుకున్నారు.

‘శిశుశక్తి’ అనే ఖండికలో ‘సంసమన్విత’ శబ్దం ఎలా వర్ణించినది చెప్పండి-

‘చాతుర్వ్యము నాకు స్పష్టి’ నని వి

స్పష్టమగు నెన్నఁజో

గీతాచాతుర్వ్యం దె తెప్పిముండ, నెన్నఁజో

కీర్తిగాడి కల్పించియా

కూర్చన్ గు నెను బంధముం దనుచు నా

కున్ జెప్పన్! ఆక్కటా!

భ్రాత్రి దోహము కని పొందులదా?

భావింపనే నెల్లకున్!

ఆని వ్రాసారు. ఈభావాన్నే ఇంతవఱకుండు ‘నాభివా’గాను చెను ఇండకావ్యంలో కలిపిచ్చారు. ఆయన ఇంకా అంటారు.

‘ముసలివాడైన బ్రహ్మకుం బట్టినారు నలువురు కుమారులనుట విన్నాముగాని పసగమునకిన్న హీను డభాగ్యుడైన యెదన కులస్థు డెవ్వ రమ్మా సవిత్రి!’

# మాట్లాడే మల్లెల కవితా సారభం

- శ్రీ ఎస్. టి. వి. రాజగోపాలాచార్యులు.

విషయం ఒకటే ఆయనప్పుడు భావ వ్యక్తికరణలో సామ్యం కనపడటం సామాన్యమే. ఇంకా అద్దేపల్లివారు అస్పృశ్యతను గూర్చి వర్ణిస్తూ, మానవతా మనోజ్ఞతకు మన్నన అయిన ఈ అస్పృశ్యత అభినందనీయమైనదికాదని హెచ్చరించారు.

‘జాతీయసమైక్యం’ అనే కేయంలో ‘ఏకత్వంబే సత్యమనా! ఏకత్వంబే నిత్యమనా!’ అంటూ భిన్నత్వంలో ఏకత్వాన్ని అలకరుచుకోమని; స్వాంత్ర్యోజ్జ్వల దీప్యసేధం కాశ్యతింగా నిల్వలంటే, జాతీయోక్యమే వాని పునాదిగా భావించి సమృదులు మెలగా లని హితబోధచేసారు. దేశభక్తి కేయంలో సహజీవన సామ్రాజ్య స్పృహయే విశ్వశాంతి సంక్షేమము. విశ్వమానవకల్యాణ విమల పథము అంటూ భారతమాతను దివ్యమంగళమూర్తిగా, భవ్యబంధువీర్తిగా సంధావించారు. వేదాలు, వైదిలు, ఖురాను లన్నీ భారతమాత అమృత భాండములే అని! ఆస్తిక్యము, ఆత్మీయత ఆపా మేనీ భూషణములే అని ఎంతో భావకతతో ఆపాని ప్రశంసించారు. తమ దేశభక్తిని వెల్లడించి, మనకకూడా దేశభక్తిని పెంపొందించు రచన చేసారు.

భువన విజయాల రమణీయ సాహిత్య ప్రదర్శనలలో పాత్రధారిగా, సాహిత్య ప్రయుక్తైన ప్రేక్షకుల మన్ననలను పొందిన అద్దేపల్లి వారి ప్రతిభ బహుముఖమైన దనటానికి ఈ రెండు కావ్యాలు నిదర్శనంగా నిలుస్తాయి. రాజగోపాలాచార్యుల మైనప్పటికీ వాటిలో అనల్పమైన వని సహృదయులంతా గ్రహించగల రచన అయ్యి, అద్దేపల్లివారి అభినవ కవితా విరాట్ స్వరూపానికి అభివాదము లర్పిస్తున్నాను!!

...()...

‘చీకటి దుప్పటి కప్పుకొని నిచురించే లోకం కనులు విప్పేవాడు రవి జడత ఆవరించిన జనం మనకుపొరలు విదలించి ప్రేతస్వం నింపేవాడు కవి.’

అను అభియుక్తి అక్షరాలా సాధిక మవుతుంది ఆచార్యతిరుమల కవిత్వంలో. సమగ్రాంధ్ర కవితా సాహిత్యాన్ని సర్వాంగీణ పరిష్కారం చేసుకొన్న ఆచార్య తిరుమల కవితా సారభాన్ని, భారతనాటకాన్ని ‘మాట్లాడే మల్లెలు’ అనే వచన కవితా సంపుటి ఆధారంగా నిర్మాణం చేయడం ఈ వ్యాసం ముఖ్యోద్దేశం.

వచన కవితావిర్భావం:- నిలానిక వచన కవిత్వం ఉద్యమం కాదు. ఒక ప్రక్రియ ప్రేరేపకం మాత్రమే గ్రహించి భాషలో దీనిని Free - Verse అని. Verseilibre అని అంటారు. జాకవి లాఫ్ట్ దీని కాగ్యుడు. ఇంగ్లీషులో Arnold Witman దీని నమనరించాడు. తెలుగులో ఆరుద్ర, నారాయణ బాబు, శ్రీశ్రీ, స్త్రీప్త, మంగిరెడ్డి తిలక్, పంపా, వల్లంకొండరామనాథులు, యేలూరి సుబ్రహ్మణ్యం, ఎల్లారా ము.గు నదికవుల చేతుల్లో ఈ వచన కవిత విశ్వరూపం దాల్చింది. ఈ వచన కవిత్వానికి ఊపిరి రావటంతో పద్య కవిత్వానికి ప్రాణం పోయింది. పంపా ఫిడీలురాగాండబాబులో ‘నా వచన పద్యాలనే దుర్బుక్షత్రంలో పద్యాల నడుములు విరగదంతాను’ అయిన పద్యాలేకాదు గాయనంబుములు కూడా విరగదన్నాడు. కొన్నిచోట్ల అసలు నియమాన్నే పాటించలేదు

లక్షణాలు:- కావ్యరచనకు కావలసింది ప్రతిభయే కాని ఛందఃపాండిత్యం కాదు. నిజమే కాని, కవిత అనగానే

కొన్ని లక్షణాలు తప్పక పాటించాలి. వచన కవితకు లయ, అంతర్లయ, ఊపు, విరుపు, నిరాడంబరత, అక్కడక్కడ అను ప్రాస పాటించటం అనే కొన్ని లక్షణాలున్నాయి. విషయ ప్రకటనమే దీనికి ప్రధానం. తెలుగులో తిలక్ వచన కవితాశైలిలో ఎన్నో మెలకువలు చూపించాడు. అందుకే ఈ ప్రక్రియ పద్య కవితాభిమానుల్ని కూడా వశపరిచుకుంటే. ఈ మెలకువల్ని, ఈ లక్షణాల్ని సమగ్రంగా జీర్ణించుకొని, వచన కవితలో మహాకావ్య రచన చేయవచ్చు నన్ను సత్యాన్ని నిరూపించటానికి వెలసిన కావ్యం ఆచార్య తిరుమల మాట్లాడే మల్లెలు.

దేశభక్తి ‘పునర్నవం’ అనే ఖండ కావ్యంలో ‘మాట్లాడని మల్లెల్ని సంభావిస్తే తిరుమల మల్లెలతోనే మాట్లాడించి, మనసులోని భావాల విరహాల్లాం విప్పి మల్లెలు అందించారు. భావకవితా శిల్పాలు కురిపించారు.

మాట్లాడే మల్లెలు:- ఇవి నన్న సమాజం. ఎందరో ప్రజల ఆర్థిక బావాల్ని దైనందిన కవితాన్ని ప్రతిబింబిస్తాయి. కవితను ఆప్రేమించి కాసాగుంబరించి చుంటున్నాయి. ‘The experience of the mass is behind the single voice’ అని Virginia Woolf చెప్పినట్లుగా ఆచార్య తిరుమల వాణి వెనుక ఎందరి కిష్టాలో, ఎన్ని అనుభవాల్లో నిబిడ్డమే యున్నాయి.

నీకోసం ఉద్దీపన అనే గీతంలో ‘ఈలోకం ఆకలితో మాడుతున్నపుడు, అడుక్కుతిని ఎండుటాకల్లా, బ్రతుకులు రెపరెపలాడుతున్నపుడు.

## జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపక్షం

బ్రతుకు గోడలికి ఆవరణలకు ముక్కు మేకులు.  
కొట్టిసుప్పట్ట న్యాయచిత్రపటాలు  
తగిలిస్తాను.

అంటూ పేదలకోసం న్యాయం కోసం  
పరితపించి కవి శ్రీ తిరుమల. మూడు విశ్వా  
సాన్ని ఉంటేనే, చూసిన సమాజాన్ని  
అభ్యుదయంలో ప్రగతిపథాన నడిపించి,  
ఆదర్శాల ఆశయాల్లో కవిత్వశంఖం  
పూరించి చైతన్యరథాన్ని మరో ప్రపం  
చం వైపు నడిపించగల చేపదేరిన కవిగా  
ఆచార్య తిరుమలను ముట్టాడే మల్లెలు  
నిరూపిస్తున్నాయి. ఈ కవికి -

‘కోవెల చూసినా కోయిల చూసినా  
వెన్నెల చూసినా వెచ్చని కన్నులు  
చూసినా  
వేకుకలు చూసినా వేదనలు చూసినా’

కవిత్వం వ్రాయటానికి ‘ఇన్ స్పిరేషన్’  
వస్తుందట. కానీ వ్రాయడట. కారణం?  
అన్నిటా తలెత్తిస్తే ఇన్ స్పిరేషన్ లో  
కూడా రేపన్ తలెత్తింది అంటాడు. ఈ  
విరుపులో కొన్ని మొగుపులో రేపన్ విధా  
నంవల్ల ప్రాలు పడినట్లు మొత్తం  
చిత్రించాడు. దీనినే ఇంగ్లీషులో **Eco-  
nomy of words and thou-  
ghts** అంటారు. ఇలా ‘ఈ సమా  
వేశానికి, సమి- ఆవేశానికి’ అనటం  
‘వెలుగు పూలతోరణాలు, వెలుగు  
పూలతో - రణాలు’ అనటం చక్కని  
ఉదాహరణలు. ఇందులో శ్రేష్టశబ్ద చమ  
త్కారాలు ఉన్నాయి.

‘దేశమంటే మనుషులాయ్’ అన్న  
గేయం అచ్చంగానేటి సమాజానికి ప్రతి  
బింబం. అక్రమవ్యాపారాన్ని, లంచ  
గొండాల్ని, స్వార్థం కోసం తాన్ని  
బలిచ్చే రాజకీయ రాబండాల్ని, అధిక  
జనాభా, మతగుర హంకారం మొదలగు  
ఎన్నో సాంఘిక దుశ్చర్యల్ని దుయ్య  
బట్టిందీ గేయం. మహాకవి గురజాడమాటల

ప్రేరణతో మనుషుల్లో లోపించిన  
మానవత్వాన్ని వేలెత్తి చూపించింది.  
యీగండిక్. ఇందులో కావలసినంత  
సామాజిక స్పృహ ఉంది. ‘Poet is  
the criticism of Life’ అన్న  
**Arnold** నిర్వచనం ఇక్కడ సార్థక  
మయిందని చెప్పవచ్చు.

కవిత్వంలో నవత్వం:- ఆచార్య తిరు  
మల పద ప్రయోగం చెప్పి చతురు సవీరంగా  
ఉంటుంది. ఉపమా రూపకాలంకారాలు  
ఎక్కువ, శబ్దచమత్కారం అధికంగా  
భీష్మం కలిగిఉంటుంది. ఈయన కవిత్వం  
‘ఆస్తమిస్తున్న సూర్యుడు గర్భిణీ స్త్రీని’  
చెరబట్టి పూర్తునిలా ఉన్నాడు.

ఈ కర్తవ్య నవీనం. చూపుతదిపాలు,  
వెలుగుపూలు, చలనశిల్పాలు. కన్నటి  
సొగసు ముగు పదప్రయోగాలు పేర్కొ  
నవిగినవి. ‘సూర్యబిందువు’ అన్న నేను  
లో చుక్కల్ని ద్రాక్షగుత్తులతోను,  
సూర్యచంద్రుల్ని ఆపిలు పళ్ళతోను,  
మంచిగుణాల్ని పక్కట్టు ముక్కలతోను  
పోల్చడం పూర్తిగా ఆధునిక ధోరణి.  
ప్రాచీనం లెవ్వరూ ఈ విధంగా పోల్చ  
లేదు. ఈయన ‘చలనశిల్పాలు’ మానవ  
కాటికి ప్రతిరూపాలు. ఆ శిల్పాల్లో  
సహృదయం లోపిస్తున్నదని కవి ఆవే  
దన. తన సేస్తాలను గురించి నెబ్బతూ  
ఒకచోట -

‘నిప్పులులింటూ నిశ్శబ్దాన్ని తింటూ  
రెప్పూర్చుకుంటూ జాలిగా మారే  
సజీవ పుస్తకాలు నా ఊపిరికి సేస్తాలు’

అనటంలో నిప్పులు తినటమేమిటి? అన్న  
ప్రశ్నకలుగుతుంది. నిప్పులు నిజాలకు  
ప్రతీకలు కాబోలు. ఈమాట్లాడే మల్లెలు  
చదువుతూ ఉంటే తిరుమల సమాజాన్ని  
**X - Ray Photography** తీసి  
నట్లు కనబడుతుంది. ప్రతిమాటలో అనం

తమైన శక్తి ఉంది. జాగ్రత్తగా పరిశీ  
లిస్తే తిరుమల కవిత్వంలో ఈక్రింది లక్ష  
ణాలు ద్యోతికవుతాయి:-

1. Observation. 2. Des-  
cription. 3. Sensidility (అలో  
చనాతీవ్రత) 4. Reflection.  
5. Imagination. 6. Inv-  
ention (సృజనాత్మకత). Judge-  
ment. (బౌచిత్యము).

తిరుమల కవిత్వంలో ఉన్నవి ఇలాలు  
కావు నిజాలు. ఈకవిలో విద్యుత్తు, ప్రతిభ,  
నైతిక సత్యము త్రివేణీసంగమం చెం  
గాయి.

ఆధ్యాత్మిక దృష్టి:- ఇందు మించు  
తిరుమల ప్రతిమాటలో, ప్రతిపాటలో,  
ప్రతిపద్యంలో, ప్రతిగేయంలో తాత్త్వి  
కత అంతర్నిహినిగా పనిగడుతూ ఉం  
టుంది. ఈయన సృష్టి - దృష్టి, ఏకోఽ  
హం బహుస్యా - చీకటికరణాలు,  
చానకుభయపడికాదు బ్రతికేది అన్న  
ఖండికలు అలాండే మేధాసంపన్నతకు  
మేతపెట్టే మానగీతాలు. సృష్టిదృష్టిలో  
సృష్టిగహస్యాన్ని, ఏకోఽ హంబహు  
స్యాంలో అద్భుత నిర్ధాంతాన్ని, చీకటి  
కరణాల్లో సృష్టిక్రమాన్ని ఇంకోఎన్నో  
తత్త్వగహస్యాల్ని ఇమిడ్చిన తిరుమల  
కవిత్వం నవన సాహితీక నజ్జకిరీటం.  
అందుకే అది సుకర్ణ సాహిత్యానికి నగ్గ  
సూత్ర అనిపేగొన్నాడు కవి.

చైతన్యసృజన:- వ్యక్తిచైతన్యం,  
సంఘచైతన్యం కోరుకొనేవ్యక్తి ఆచార్య  
తిరుమల శ్రీ ఎల్లారా చెప్పినట్లు ఆవేద  
నాశ్రుకణాల మీదుగా అంతరింగానికి  
పయనించి ఆనందాశ్రుధారలతో అనంత  
విశ్వాంలోకి ఆవిర్భవించే ఆచార్యతిరుమల

భావనాబలంలోని నైత్యం ఆనంద్య  
సాహిత్యం. వచన కవితకు కుండు  
అకించిని సాహిత్యం నైత్యం తిరుమల  
సాధించారు. కవితోట అంటారు ఇలా-  
ప్రతి అంశం అభివ్యం ప్రపంచ

బడింది

ప్రతి అంశంలో అవివేకం నిద్రపోయింది  
ఈ అంశంలోనే కాదు అంశం నైత్యం  
దివ్యతా తీసి దిగింది అయింది అని.

కర్పూరిపు కొండలంటి నాగుండును  
ఒరుసుకుంటూ ప్రవహించే నైత్య విద్య  
తిరుంగిణిలో విడిచిన అనభూతి కావ్య  
కమల పరాశాన్ని నీలచాలకు నారా  
ణిని చేస్తానురా అంటూ విహవతివ  
'నిత్యవ్యాసితం' పట్టు ప్రగతిగా గతిగా  
నిలచి అనభూతిమల గుండె నైత్య  
కర్పూరిపు కొండ. తనకవితా విద్య  
రంగిణిలో దాన్ని కరిగించి నైత్యకాం  
తులు పండించిన తిరుమల నా గుండు  
వల్లభునియ్యి.

-Not all good and wise  
men are poets, nor all  
poets are good and wise  
men. But a good and wis-  
eman who is a poet is a  
particularly Valuable kind  
of poet' అన్నాని pottle.

శిల్పం నైత్యం అంటేలా  
శిల్పి వైద్యుడు వైద్యుల  
అంటేలా వైద్యుల గుండెల్లో  
జీవ రంగం పెరిగింది...

కవిత్వం ప్రాణ కాంతిని, సాధించి  
విద్యుత్తు-వి అంశం తిరుమల బోటిలో  
చెప్పింది విలువైన కవిగా మనకు కన  
పడతారు.

-----

## ముద్దులొలికే కావ్యం 'పొద్దు'

- శ్రీ గుమ్మా సాంబశివరావు, ఎం. ఏ.

సాహిత్యం బాలి జీవన ప్రతిబింబం  
కావాలి. అలా బాలి జీవన ప్రతిబింబం  
మైన సాహిత్యంలో జీవద్భావము కాడితే  
అవి ఇంకా నిద్రాకెక్కుతుంది ఆధునిక  
సాహిత్యకేదారంలో అనేక లతాంతాలు  
పుష్పించాయి. వాటిల్లో శ్రీంధి నామ  
రాజుగారు రచించిన 'పొద్దు' కావ్య  
సంపుటి ఒకటి. ఇందులో కథ 1. వోనా  
కాలం 2. నిత్యకర్మ 3. ఏనంగి పొద్దులు  
అని మూడు కాలాల్లో ముచ్చటగా  
వర్ణించారు. ఇందుకు పూర్వం కాలం  
మీద అనేక కవులు చేసిన రచనలన్నీ  
ఇది ఒక ప్రత్యేకతను కలిగివున్న  
వివరము. కథ ఈ కావ్యంలో ము  
సాంకేతికంగా వర్ణించారు. పట్టు  
భావం కావడం కావడం భావమిది  
కావ్యంలో ప్రయోగించబడవచ్చని నిరూ  
పించారు. ఇందులో వాడబడింది. 'మూర్తి  
దేవుడు నానందమలభాడు.' అని ఏమైనా  
నిమిరాజుగారు ప్రశంసనీయులు.

మూడు కాలాల్లో ముచ్చటగా వర్ణించి  
'పొద్దు' అని నామకరణం చేశారు. 'పొద్దు'  
కాలం విడివిడిగా ఉపయోగించబడుతున్న  
గ్రామాల్లో ఈ పదం వేటి పుట్టింపు.  
'పొద్దు' పండింది, పొద్దుకొండ, పొద్దు  
గుండె. అనే పదాలు బట్టి అంటే  
ఉన్నాయి. పొద్దు పండిన దగ్గర్నుండి,  
పొద్దు గోడప దాకా, కూడ తంబితా  
వల దవర్తన, వాళ్ళి పాదాలు ఈ  
కావ్యంలో పాదాల పదాలు. కొంత  
కొద్ది ఉపమానాలతో, ఉత్పేక్షలతో  
మనోహరమైన పాదాలు చేశారు. కథ  
చెప్పిన ప్రతి కవితా ఒకదృశ్యకావ్యమే  
ముచ్చటయిన మూడు కాలాల్లో విహం  
గాది లోకన చేద్దాం.

1. వోనాకాలం:- వానాకాలం వచ్చింది.  
వస్తే చాలు ఒళ్లు కండలు పిల్లగా గింతు  
లేస్తుంది! కండలు పిల్లగా గింతు లేస్తుం  
దని చెప్పడంలోనే. ఎంతో ఆనందం.  
ఎంతో ఉత్సాహం కలుగుతుందని అర్థం  
చేసుకోవచ్చు. మేఘాలు కమ్మడాన్ని  
ఈవిధంగా పేజిపించారు.

'మూరీడ్చి సాక్కా జేయిలో ఏసి

మూసేత్తున్నట్లు

ననంబో ముచ్చట

నోకాన్ని మూసేత్తుము'

మేఘాలు మూర్తిడ్చి సాక్కా  
జేయిలో వేసి మూసేవాడు! ఎండలు  
ప్రాణాలు తీస్తానుని. వానలు ప్రాణాలి  
స్తానుని, అందునల్లే ఎండలు యముల  
వాళ్ళని, వానలు పిల్లనితలులని కిక్కిగా  
పేజిపించారు.

కొన్నిలదు నిర్మించిన మట్టికోట్లు వర్షా  
నికే భూక, మట్టికోట్లను పోగా మిగిలిన  
రంపు 'కోం' రాలుగా అ కన్నీ లేర్ల  
రంపుం 'ట్లనా' ఉన్నాయట! దీన్ని బట్టి  
'కోం' కొన్నిలదు ఎంతో మట్టికోట్లు నిర్మించిలో  
మనకు గోం ముచ్చటుంది. ఇది అధిక్ష  
సాత్విక వాద రచన.

ఏమన చేసినా వెనుక, ముందు  
కొంబు గూర్చు అంటూనే కపిగాను.  
వెనుక వైపు ఏం అంటుంటుందో చూసు  
కోక పోకే ఏమవుతుందో ఈవిధంగా  
పేజిపించారు.

'ఆపమోడుతో పట్టిపట్టి నడ్వకపోతే

ఎనచేపు వోన్నీలు (వోననీలు)

సాక్కా పవులదాకా

యవ బొట్టెడ తాయి

సుకంబ నడ్పల్లన్నాం అని

సంబరపడ్డ సారేటి

ఎనకే దొరుగదో అని

మూసుకునే సరుకుండాల!'

ఈవిధం జాగ్రత్తని గూర్చి చెబుగా తారు రంధి సోమరాజుగారు. ఏదైనా సరే ఎక్కువగా ఉంటే వెగటు పుట్టుకొస్తుంది అదే విధంగా ఎండాకాలంలో కొంత వానవస్తే బాగుంటుంది, వర్షాకాలంలో కొంత ఎండ వస్తే బాగుంటుందని భావించే జనుల చిత్తచాంచల్యాన్ని ఈవిధంగా వర్ణిస్తారు.

‘ఏసంగిలో ఇంతోనాత్తే సాలనుకుంటాం వోనలప్పు డింతెండోత్తే సాలనుకుంటాం’

అని చెబుతూ ఇది చిన్న పిల్లల బడి అంటారు. అంటూ కాలం చేతల్లో మనం చిన్న పిల్లల మేనంటారు. అవును మరి!

వర్షాకాలంలో వివిధ రకాల మనస్తత్వాల్ని ఈవిధంగా చిత్రించారు కవిగారు. ఎడ తెరిపి లేకుండా కురిసే వానను చూచి సాహుకారు ఈ విధంగా భావించాడు.

‘కొట్టుమీద కూసున్న సావుకోరు  
కురుతూన్న వోనంతా  
పిల్లోలో కోసనాయిలో అయితే  
గాలిగోడల్లేపి గోదాములేసేద్దు  
ననుకుంటున్నాడు.

ఆగోదాంకి తాళంగ  
ఆడె అతుక్కుపోతాడేమో  
వోడూ ఎత్తికల్లకుండా.’

కురిసిన వానంతా పెల్లోలో కొన్న నాయిలో అయితే ఇంకా వాటినికొనే వారెవరుంటారు? దాచిపెట్టిందంతా ఏం చేసుకుంటాడో ఆసావుకారు.

ఇంద్రధనుస్సు ఏర్పడడానికి కారణాన్ని ఈ విధంగా ఊహించారు కవిగారు.

‘సూరిబాబు తిన్నవై నోడేటి?  
సెయ్యచ్చుకు నాగితే  
పట్టపగలే సరసమేటని మబ్బరాణి  
సెయ్యిదిలించు కుందేమో ...

సటుక్కున ఆకాశంమీద ఐదురంగుల గాజుముక్కరాలి పోయింది. ‘ఆకాశం మీద సటుక్కున రాలిన ఐదురంగుల గాజు ముక్క మాత్రమే మనకు కనిపిస్తున్నది. కాని దాని చాటున ఇంత శృంగార జగత్తు దేదీప్యమానంగా వెలుగుతున్నది మరి! ఈయన సృష్టి సంకల్ప మాత్రం! ‘అని శ్రీమల్లం పల్లి శరణేశ్వర శర్మగారన్నారు.

ఆగాజుముక్కకు ఐదు రంగులే ఉన్నట్లు కన్పడింది. అవును! ఏడురంగులు సృష్టంగా కన్పడవుగాదామరి! వానబలిసింది. చలిమొదలైంది.

2. శీతకట్టు:- చలికాలానికి ప్రారంభం ఎలా కరుగుతుందో చిత్రంగా ఊహించారు.’

గోదాల్లో నీలు  
నలుపు తిరిగి  
సెంచుకుడికి కన్ను గీటాయి  
గుండెలోకి రమ్మంటూ ...

ఈవిధంగా చలికాలం మొదలైంది. చలికాలంలో ఉదయాన్నే ఎవరినోట చూచినా మిల్లుగొట్టంలోంచినుంచి పొగ బయటకువస్తున్నట్లు వస్తుందని చెబుతూ మంచు మిల్లు నోట్లో పిల్లల్ని పెట్టెందేమోనని అనుమానించారు. ఇదికవిగారి ఊహ కాలితను వ్యక్తంచేస్తుంది.

చలికాలంలో పాదాలు పగలడం పరిపాటే, ఆ పగలడం అందరూ చూస్తారు కానీ ఆ విధంగా పగలడానికి కారణంమాత్రం కవి ఈరకంగా ఊహించారు.

‘గొడ్డళ్ళతో పీల్చిననట్టు  
పాదాల్ని పగలేత్తాది  
సలిదేవుడు పెళ్ళాం  
పుల్లలు తెమ్మందేమో.’

ఇది ఒక విచిత్రమైన ఊహ. కవిగారు ప్రతి వినియాన్ని చక్కగా ఊహించగల రచనానికి ఇదొక నిదర్శనం.

ఒకమిల్లు ఆసామి కురిసే మంచును చూచి ఈవిధంగా బెంగపడ్డాడట!

‘కురిసే మంచునంతా  
దగ్గరగా నాశేసుకోని  
గడ్డకట్టించే మిసనుంటే  
ఏసంగిలో అమ్మివచ్చు శేసుకుందునంటూ  
వోమిల్లోడు మాశేడ్డ బెంగపడిపోనాడు.

అవునుదేం గో మరి! తక్కువపెట్టు బడితో సాశ వ్యాపారం కదామరి!! ఎండలు ప్రారంభ మయ్యాయి. చలి పోయింది.

3. ఏసంగి పొద్దులు. ఎండలు ఎక్కువయ్యాయి. ఎక్కడ చెట్టునీడ ఉంటే అక్కడకు వెళ్ళాలని పిస్తుంది. కాని ‘కోయిల పాట వింటూ ఒకచెట్టెపోతే ఎంతోబాగుంటుందంటారు.

కూటికోసం కోటివిద్యలు. జానెడు పొట్టకోసం ఏపనైనా చెయ్యాల్సి వస్తుందని చెబుతూ

‘వేనానికి సాహిత్యాది  
ఎట్టా ఇట్ట పడుతున్నానోయేమో,  
కానిటేబులయ్య  
గొడ్డు శిశిం నాటి కాకిగుడ్డలు  
అంతేనే తిండికోసరం  
నీదరమయ్య కేటి శేత్తాడు.’

అని అంటారు. ఇంకా - ‘కుర్రనాగమ్మల న్నొల్లు మూకల కూడనా పేలిపోద్ది’ అంటారు. మామిడి పళ్ళ ఖరీదు’ సూర్యుడిలా మండుతుందట! ఎండాకాలంలో రాత్రి కాలం తక్కువ అని చెప్పనానికి

(తరువాయి 11 వ పేజీలో)

## బృహన్నల నేర్చిన ఒక దేశీనృత్యం

- డా. శ్రీ బిట్టు వేంకటేశ్వర్లు.

మూల భాగతంలో బృహన్నల రూప భారి అబ్బనుడు విరాటరాజుతో తన్ను గూర్చి, తాను నేర్చిన శాస్త్రపాండిత్యాన్ని గూర్చి-

‘గాయామి నృత్యామ్యక్ వాదయామి  
భక్రోఽస్మిన్మే కుశలోఽస్మి గీతే  
త్వముత్తరానాం పరిధత్స్వహం స్వయం  
భవామి దేవ్యా నరేవ నర్తకః’<sup>1</sup>

అనిమాత్రమే చెప్పవంటాడు. కాని తిక్కన తెలిసించిన ఆంగ్ర మహాభారతంలో బృహన్నల విరాటరాజుతో తన్ను గూర్చి తెలుపుకుంటూ చేసినృత్యాలు కూడా నేర్చినట్లు చెప్పాడు.

ఒండు పనులకు నెలకు లేకునికి కేసి  
యభ్యసించితి నైశవ మాదిగా  
దండలాసక విధమున గుండలియును  
ప్రేంఖిండు తెలుగును ప్రేరణయును<sup>2</sup>

అనే పద్యంలో కనిపించే దండలాసకం, కుండలి, ప్రేంఖం, ప్రేరణ అనేవి దేశీ నృత్యాలు. గీతని తిక్కన ప్రచేత పెట్టిన తీరు గమగమనించ దగ్గది. అంతే తిక్కన కాలానికి, ఈ దేశీ నృత్యాలకు పూర్వహస్తచారాలు విడివిగా గాగుతున్నట్లు మనమూహించ వచ్చు. తిక్కన సమకాలికుడైన జాయప సేనాని నృత్యరత్నాకరంలో ఈ దేశీనృత్యాలకు కూడా లక్షణాలు చెప్పినబట్టాడు. కీర్తి లక్ష్మలా అన్నట్లు కాకిరీయ ప్రభువు ప్రతాపరుద్రదేవుని కట్టడాల లోని కల్పసంపదలో ఈ దేశీనృత్యాలు చోటు చేసుకున్నాయి.

ఈ దేశీ నృత్యాలలోని దండలాసకం అనేదాన్ని గూర్చి పరిశీలించడమే ఈ వ్యాస ముఖ్యద్దేశం.

దండలాసకం.- దండైః లాసః అత్ర-  
దండలాసకమ్ అనేది వ్యుత్పత్తి.<sup>3</sup>  
దండం అంటే కర అని అర్థం 4 లాస  
కం అంటే నృత్యం, నాట్యం అనే అర్థం  
లున్నాయి.<sup>5</sup> దండలాసకం అంటే కర  
పుల్లలు పట్టుకొని తాకించుచు చేయు  
నృత్యం అని అర్థం. దండలాసం అనే  
వేరొక పదం కనిపిస్తుంది. లాసం  
అంటే కూడా నృత్యం నాట్యం అనే  
అర్థాలున్నాయి. 7 దండలాస్యం అనే  
వేరొకపదం కనిపిస్తుంది. లాస్యం అంటే  
‘స్వప్నము, నృత్యము చేయుట, గీత  
వాద్యాలతో కూడిన నృత్యము, అభిన  
యము చేతను ముప్పవైచిత్ర్యము కాను  
వికారములను తెలిపెడి నృత్యము’<sup>8</sup> అనే  
అర్థాలున్నాయి. దండ తన కావ్యా  
దర్పణలో కావ్యభేదాలను వివరిస్తూ  
‘లాస్యనృతీ శంపాది ప్రేక్షాగమ ఇత  
రథే పునః శ్రావ్యమే వేదే ప్రేషాఽప  
ద్యయా గతిరుదాహృతా’<sup>9</sup> అని లాస్యా  
న్ని దృశ్యభేదంగా చెప్పాడు. ఆంగ్రశబ్దగతాకరణలో దండలాస్యా  
నికి, దండలాసకానికి ఒకే అర్థం ఇవ్వ  
బడింది. 10 ముత్తం వివాద పరిశీలిస్తే  
దండలాసకం, దండలాసం, దండలాస్యం  
అనేమాట పదాలకు అర్థం ఒకటే.  
దండలాసకానికి దండలాసం,  
దండలాస్యం అనేవి రూపాంత  
రాలుగా కనిపిస్తాయి. దండలాసకం  
కోలాటం అనే పదానికి పర్యాయ  
పదంగా కనిపిస్తుంది.<sup>11</sup> దండలాసకం  
అనే పదంతోపాటు ప్రాచీన సాహిత్య  
భారంగా పరిశీలిస్తే దండలాసకం<sup>12</sup>  
దండలాస్యం,<sup>13</sup> దండనర్తనం<sup>14</sup>, కప్పి  
తం<sup>15</sup>, వాల్లసకం<sup>16</sup> అనేవి పర్యాయ  
పదాలుగా కనిపిస్తున్నాయి. వీటన్నిటికీ

బదులుగా కోలాటం అనేపదం నేడుస్థిర  
పడిపోయింది.

కోలాటం అంటే ‘రెండుచేతులతోను  
కరముక్కులు పట్టుకొని పకములు  
పాడుచు గుండ్రముగా తిరుగుచు లయాను  
గుణముగా అడుగులు వేయుచు ఒకరిచేతి  
కరముక్కులను వేరొకరిచేతికరముక్కు  
లతోతాకించుచు ఆడిడి ఒక ఆట’<sup>17</sup>  
అనేది నిఘంటువులో కనిపిస్తున్న అర్థం.  
అయితే కోలాటం అనేపదానికి ఇన్ని  
పర్యాయపదాలు ఉన్నప్పటికీ కోలాటం  
పూర్తిస్వతంత్రంగాని, స్వరూపంగాని అటు  
సాహిత్యంలోగాని, ఇటు నిఘంటువు  
లలోగాని కనిపించదు. కోలాట స్వరూ  
పాన్ని కొద్దో గొప్పో ప్రత్యేకంగా  
చూసి తెలిసికోవలసిందే.

ఆటఆడే పదవి:- కోలాటం అనగానే  
ముప్పైలేక నల్లబైదుంది ఆటగాళ్ళు, ప్రతి  
ఆటగాడు రెండుచేతులలో రెండుకర  
లతోవలయుంగాను ఒకచేతిలోకొరడా,  
రెండోచేతిలో శిజనపలకలు, నోటిలో  
పికతో గరిడీ ల పట్టెగానంటూతిరు  
గుతూ ఉంటే జట్టునాయకుడు గరిడీ  
మధ్యలో నుద్దెల, హాస్యనియం, తాళా  
లతో కొందరు వాద్యాలవాళ్ళు, ఘల్లు  
ఘల్లు మనే శబ్దాన్నిచ్చే కాళ్ళగజ్జెలు,  
కట్ కట్ మనే శబ్దాచ్చే కోలాట  
కరలు మొదలయినవన్నీ మనకిళ్ళకు  
ప్రత్యేక దృశ్యాలు. దీన్ని కొలచేం విపు  
లంగా పరిశీలిస్తే మనకు దీని స్వరూపం  
గోచరిస్తుంది. కొందరు ఆటగాళ్ళు జట్టుగా  
ఏర్పడి ఒక నాయకుని ఆధీనంలో కోలా  
టం ఆడుతారు. జట్టునాయకుని ఆజ్ఞమే  
గతు ఆటగాళ్ళంతా ముందు గరిడీలోకి  
వచ్చి వలయుంగా ఏర్పడతారు. తర్వాత  
ఎన్నటివాళ్ళు అచ్చటనే ఉండి ప్రాధాన  
పాట పాడుతారు. సాయాస్యంగా  
ప్రాధానపాటలో కోలాటం ఆడరు. వల  
యంగా నిలుచున్న ఆటగాళ్ళు ఇద్దరిద్దరి  
చొప్పున ఎదురెదురుగా నిల్చుని ఒకే



[illegible]

ఇట్లా అయిన సరిదిద్దిన తర్వాత ఒక పాట మొదలు పెడతారు. ఆపాటలో పాటే కోపు మొదలు పెడతారు. పాట

అయిన తర్వాత ఆకోపులోనే సంవాస  
 గేయంలో ఉన్నట్లుగా అడుతారు. ఉన్న  
 అంటే త్వరితంగా ఎగురుతున్నట్లుగా  
 మాడడం. కొంతసేపు ఉన్నట్లుగా కోలా  
 టం ఆడిన తర్వాత ఆటను, పాటను  
 'ఇట్టయ్యకు తగ్గి' అని జట్టు నాయకు  
 డిచ్చిన ముక్తానుంపు స్పృహతో ఆట  
 నిలుపు చేస్తారు. తర్వాత మరొక పాటను  
 మొదలు పెడతారు. మరొక కోపును  
 ఆడుతారు. ఇట్లు 11 గా ఆలసిపోయేవరకు  
 కొన్ని కోపులు ఆడి, ఆ గోళాదు కోలా  
 టాన్ని ముగిస్తారు. ఇది కోలాటం స్థూల  
 స్వరూపం. ఈ కోలాటం ఆడడానికి  
 ఉపకరించే కొన్ని వస్తువులు, కోలాటం  
 ఆటలోని సాంకేతిక పదజాలం, ఆట  
 గాళ్ళకు సంబంధించిన వేషధారణ,  
 ఇంకా జట్టు గిరిడి, ఉద్రి, జట్టునాయ  
 కుడు, కోపులు, క్ర్రలు, కోలాటసమ  
 గూలు, కోలాటంలో చెల్లనివస్తువులు  
 మొదలయిన విషయాలు అనుబంధాలు,  
 వాటి సంబంధాలు ఒక్కొక్కటి విపు  
 లంగా పరిశీలిస్తే ఇదో విజ్ఞానసర్వస్వం.

ఆధార గ్రంథపట్టిక

1. మహాభారతం, పం. సం., విరాట 10.  
అధ్యాయం. 8 శ్లో
2. ఆంధ్రమహాభారతం, విరాట.. 1-239
3. ఆంధ్ర శబ్దరత్నాకరం, 2-298
3. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు, 4-170
5. సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు, 6-140
6. ఆంధ్ర శబ్దరత్నాకరం, 3-258
7. పైది, 3-1652
8. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు 6-941
9. కావ్యదర్శన, 1-39
10. ఆంధ్ర శబ్దరత్నాకరం, 3-206
11. సూర్యనారాయాంధ్రనిఘంటువు,  
4-206

11. ఆంధ్రవాచస్పత్యం, 2-73
12. జానపదకళాసంపద, పు.6.
13. వృత్తరత్నావళి, 7-101-104
14. మూల్యనారాయాంధ్ర నిఘంటువు,  
4-206
15. శబ్దార్థచంద్రిక 1788 శబ్దార్థదీపిక  
1253
16. మూల్యనారాయాంధ్ర నిఘంటువు-  
2-564
17. ఆంధ్రశబ్దరత్నాకరం-17-872
18. జానపదకళాసంపద, పు.6

( 9 వ పేజీ తరువాయి )

‘కోడిలా గా ఇంతకునుకు కునికేసురికి  
 లైలారి పోతుందంటాయి.

ఇంకా 'మేద' పేరు తగలబోతే, ఈమలంటే తిరిగి నీలకాగ్లనీ, (Fire-Engine) కొలిమి వద్ద తిత్తి ఊది ఊది 'అమ్మా' అనికూడ అనలేని తిత్తి ఊదేను గ్రాణ్ణీ, అయిదు పూటలమ్ముకూ అమ్ముకడుపులో సిద్దపై వాడబెబ్బకు రానిపోయిన సీటితం డిసి, వర్తించాను.

ఈ విధంగా పండ్ల సోమరాజు గారు తమ 'పాద్మ' కావ్యసంపుటిలో నూతన కాలాల్ని ముచ్చటగా వర్ణించారు. ఆయా కాలాల్లో జరిగే విషయాలన్నీ, కలిసే భావాల్ని అనేక స్వభావోక్తులతో చక్కగా చెప్పారు. కేవలం జాన పదుల భావనే కావ్యభావగా స్వీకరించి తమ రచనకు ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించుకొన్నారు. దిద్దివిన కొద్దీ ఇంకా చదవాలనే ఈ చన వీరి ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వాన్ని చిరకాలమనన యోగ్యంగా చేసింది.



## క ల చె ద రి పో యె

‘భాషాప్రసాదం’

-శ్రీ బండారు రామవరప్రసాదమూర్తి

\* తారావతి యో రాతిరి

రా రమ్మని ముదమున ప్రియురాలినిఁ  
బిలువన్

మారాములు చేయుకలుచ

పోగాపోకిరి: యని వతిపులు కు రిపించెన్

\* పైకిఁ జూచిన ప్రియుకంతోపాటవమున  
చిలిపిచేష్టలు వెన్నెలలో చిలువనంచు  
శిరము వంచి నీటిని శశికరునిఁ గాంచి  
నెఱ్ఱకలువ భామ మరింత యెఱ్ఱనయ్యె

\* ఆ యిరువురి సర సములే

నాయెదలోతులనుఁ జేరి నాట్యము సేయన్  
తీయనియూహల జగతిన్

హాయిగ విహరించు చుంటి నాసమయము  
నన్

\* మెచ్చనిక తొలకరిసె మెఱి పో!

విరిసి తొలివలపా! ప్రణయ పీఠలలోన్  
లిరిగిన కడములుపో యన

మురిపెమ్ముల గువ్వ యొక తె ముంగిట  
నిల్చెన్

\* కాలము నిల్చినట్లు తుగా

కాలముగుండియ అగినట్లు నే  
నాలల నామణిం విస  
యప్పుడు సర్వ సగత్తు మత్తుల  
తేలికయట్లు మగ్గుగుండు  
తీపికటారులు నూరినట్లు భా  
వాల పరంపర స్థితికి  
వ్యాకుల చిక్కుడ నాచు నప్పుడన్

\* నాకము చందానో త్రిభువ  
నంబుల యందము లేకమయ్యెనో  
నాకవితాంత గోజ్వల గుణ  
ప్రణదయోదయ రాగ భావమే

యీ కమనీయ కాంతగ జ

నించి ననున్ జతఁ గూడ వచ్చెనో

కాక మిట్టి దూపవతిఁ

గానగివచ్చునె యంచు నెంచుచున్

\* ఆలలితాంగి దివ్యదరస

హావిలాసశశిప్రభాధునీ  
డోల విలోల జ్వంభిత ప

టుప్రగుడైకరపైక భావనా  
లాలిత హాససుండనము

రమ్మ కళాప్రతిరూపమైన యా

బాలనుఁ జేరి భావపరి

పక్వి వచస్సులఁ జల్కరించితిన్

\* ఎవ్వరి దానవే యిచట

నీ నడిరాతిరిగుండె పొంగు నీ

మువ్వత ప్రాతతో నడుగు

మోపగి కారణమేమి? నిన్ గనన్

గువ్వల వోలె నా సదుచు

తోర్కెలు కన్నన సాగుచుండెనో

జవ్వని! నీ హృదంతరవి

శంకిట భావమువిప్పి చెప్పుహ!

\* అనిన నావనజాత దళాయతాక్షి

క్రొన్నగవు మోముపైఁ జిందఁ గులుకుఁ

జూల

హృదయమురూతలూగించుపదనుచావు

లల్లనల్లన విసరుచు నపుడు పలిక

\* ఓ ప్రియా! ప్రణయేశ్వరా! మది

నున్నహుట వచించెదన్

నా ప్రగాఢ నిగూఢ ప్రేమకు నవ్వు  
లొక్కెడవో, సఖా!

సుప్రభాతము పొడెదో ఆది

జూచు భారము నీదె గా

విప్రలంభ దురంత దుర్భర పేదనాగ్ని

నెఱుంగ వే!

\* ఎన్నో వెన్నెల రాత్రులందు మరి నే

నెంతో వినోదంబుగాఁ

గన్నారన్ నినుఁగాంచుచుంటిసఖుడా!

కామమ్మతోఁగాడు, నా

యిన్నాళ్ళ ప్రణయాత్తభావమునకా

యేకాంకుడే సాక్షి, నీ

వన్నన్ నీతలఁ పన్న నేలనొ మనం

బ్రకాంత మప్పొంగురా

అనిఁ ఆ అపురూపపు సౌందర్యవతినిఁ  
జేరి-

\* ప్రణయరహస్య భావనలు

గంజిలు నీ తొలి చూపుతోనె నా

మనసు హరించి నావతివ!

నినామికి శత్రు నభిస్సు గండు పూ

చెను నవతారకాలతలు,

చిత్రవిచిత్రరసార్ద్ర గీతికా

మణిగిణిమేర్చి కూర్చి బహు

హాసముగా నొకరింతు నీకికన్

\* నడకలలో నెన్నో పడచు

సోయగములు

పొందు, పగచినట్టి యిందు వదన!

కన్నులలోకోటి వెన్నెల రాత్రులే

దామకొన్నట్టి సౌందర్యరాశి!

పలుకులలో రామచిలుకల కులుకులే

మేళవించిన యట్టి మెఱుంగుబోడి!

నవ్వులలో మల్లె ప్రవృత్తుల సొబగులు

పదిలపరచినట్టి సదమలాంగి!

\* అందచందాల నిరుపమ సుందరాంగి!

యిట్టి నిర్యాగ్యునా చేయిపట్ట నెంచి

మచ్చలేనట్టి వలపుతో వచ్చినావు

కన్యకా మణి! నాజన్మ ధన్యమాయె!

\* ఆమె నేనుగ నేనామెగా మసలుచు

గాఢపరిరంభ దివ్యసౌఖ్యంబుఁ గనుచు

ప్రణయ నీమల విహరించ పయనమగుట

కలచెదరిపోయె నాచెలి కదలిపోయె



# స్పర్ధయా శోభతే విద్యా

- శ్రీ రాణి కాయగ్రీవ

విజ్ఞానముయొక్క పెరుగుదల, వికాసము, స్పర్ధయున్ననాడే యది శోభించుచు. ఆ శోభకారణముగా నది ప్రకాశించి తత్ప్రకాశము జనులయొక్క యజ్ఞానతిమిరమును పోషింపజేయును. రత్నముసానపెట్టిన కొలది దాని కాంతియు ప్రకాశవంతములై వెలుగునీయగలవు. మున్నటిని మఱించిన కొలది మధ్యలో హాలహలము పుట్టినను చివరకు అమృతము జనింపకమానదు. అట్లే విజ్ఞానము కూడ మానవునిలో ప్రకాశించుటకు స్పర్ధ యవసరము. ఆస్పర్ధ వైజ్ఞానిక సంబంధి యయిననాడే దానికి శోభ.

అట్టి స్పర్ధచే ఒకప్రతిభాశాలిని, లేక లేజశ్శాలిని, లేక మహాకవిని జయించిన నాడే యాత్మానందమును పొందగలడు. అందుననే శ్రీనాథుడు కూడ స్పర్ధయంతటిదో క్రిందిపద్యముద్వారా వ్యక్తము చేసెను.

‘కంటికి నిద్రవచ్చునె ను  
భంగునే గతికేలి జిహ్వాకున్  
వంటకి మించునే యితరెవ్వఁ  
వముల్ పనిజేలు మానసం  
బంటునె మానుపంబుగల  
యట్టి మనుష్యున కెంతవానికన్  
కంటకుడైన కాత్రవు నొ  
కండు తనంతటివాడు గల్గినన్.’

ఇట్టి స్పర్ధ యొక్క మనుష్యులలోపలనే కాదు ప్రకృతియందే యిమిడి యున్నదని ‘నేజన్వీపరం తేజస్వినం న సహతే, అను నాగోక్తి తెలియజేయుచున్నది. కాళిదాసు ఆభిజ్ఞాన శాకుంతలము నందలి ‘నేనోద్వయస్య యుగ పద్వ్యసనోదయాభ్యం, లోలోనియమ్యుత ఇ వాత్మదశాంతరేషు, అను శ్లోకము

కూడ ప్రభావమునకు బలమునుచే కూర్చుచున్నది:

దీనిని పునఃస్మరించికొని మహాకవులు కూడ సమకాలీన మహాకవులపై స్పర్ధవహించి తత్కారణముగా విహాకావ్యములను సృష్టించి రని సాగర్వత చరిత్ర తెలియజేయుచున్నది, మౌన ప్రతిస్పర్ధ భారవి. వీరిద్దరి స్పర్ధకారణముగా మనము ఎంతటి యుత్తమ కావ్యగీత్యములను పొందగలిగితిమో తెనసికొనుటయే యావ్యాసపరమార్థము.

## 1. మాఘభాగవుల సమకాలీనత్వము.

ఇరువురు సమకాలీనులు. కాని భారవి మాఘునికంటె పూర్వుడు. ఇరువురుమహాపండితులు. ఇద్దరు మహాకావ్య రచయితలు. ఇరువురి కావ్యరచనయందలి యతివృత్తము భాగతకథాసంబంధ. భారవి కిరాతవేష యగు పరమేశ్వరునితో యుద్ధముచేసి యర్జునుడు పాశుపతాస్త్రమును సంపాదించిన విషయము నితివృత్తముగా నీసికొని యర్థగౌరవగుణమును పొందించి పగు నడిమిని సర్గల మహాకావ్యమును రచించెను. దీనిని పఠించి మాఘుడు స్పర్ధతో కీర్తికాంక్షతో విహాకావ్యప్రాప్తి నిమిత్తమై భారతేతివృత్తమును స్వీకరించి ‘శకుపాలవధ’ నామక కావ్యమును రచించి కవులను తనకావ్యరచనయందలి క్లిష్టత కారణముగా విఘ్నోత్సాహులను చేసెను.

‘మాఘా విఘ్నోత్సాహ  
నోత్సాహం నే పదక్రమే!  
స్మరింతోబారణే రేవ కవయః  
వియోయాధా’

అను నీ శ్లోకము కలన పై విషయము స్పష్టము. కేవలము కీర్తిస్పర్ధకారణముగా ‘శకుపాలవధ’ నామక కావ్యవిర్రాణము జరిగినని క్రింది శ్లోకము చెప్పుచున్నది.

శ్రీ శబ్ద రమ్యకృత సర్గసూక్తి లక్ష్మ  
లక్ష్మీపతిశ్చరిత కీర్తన మాత్రచారు.  
తస్యాత్మజః శుకవిల్లి ర్దురాశయాతః  
కావ్యంశ్చ త శకుపాలవధాభిధానమ్॥

ంతియకాక వీరిద్దరి కావ్యములందు సామ్యములు పెక్కులు. ఇన్నిసామ్యములు ఏకత్ర రాశిభూత మగుటం శేసి నిద్యాస్ఫుర్తయే యిట్టి రచనకు దోహదకారి యయ్యెనని సహృదయులు గ్రహింపక మానరు.

భారవి తన కావ్య రచనాప్రాగంభమున శ్రీ విఘ్నోత్సాహ ప్రారంభముచేసి సర్గంతమున (1) విఘ్న పర్యాయనామక మగు లక్ష్మీశైవ్య ప్రయోగముతో చేసెను. సమాప్తి చేసెను. కాని మాఘుడు తన కావ్యమున శ్రీ శైవప్రయోగముతోడనే కావ్యప్రాగంభముచేసి అంతిమశ్లోకమును గూడ (2) శైవముతోనే ముగించిభారవి కంటె శ్రీ శబ్దము నెక్కువ చిమత్కారవంతముగా రచించెను.

భారవి ప్రథమసర్గయందు ఇతివృత్త ప్రారంభమునకు లక్ష్మీభూతముగానుగోష్ఠధనునితో కిరాతుని ద్వారా ప్రసంగింప చేసెను. మాఘుడు శకుపాలవధ ప్రసంగమును నారద మహర్షిచే చేయించెను. భాగవత ప్రథమ ద్వితీయసర్గలయందు ద్రౌపది దేవి మునిచేతి ఓడగుణభూయిష్టమైన ప్రసంగమును నడిపించెను. అట్లే ద్వితీయసర్గయందు ధర్మరాజు గ్వారా శాంతిపూర్ణమైన రాజనీతి ప్రసంగమును వ్యాపింపజేసెను. మాఘుడు కూడ స్వీకుపర్గయందు బలరామునిచే నోడగుణ భూయిష్టమైన ప్రసంగమును నుద్భవించి శాంతిగుణ ప్రధానమైన రాజనీతి ప్రసంగమును పరిధివిల్లి జేసెను. భారవి తృతీయసర్గయందు అర్జునుని తీయాత్రప్రసంగమును. మాఘుడు 4 కృష్ణనియాత్రయు మిక్కిలివృద్ధము

భారతి మండు శిశుసాల వధా ఘట్టము  
 సభాస్వమునకు 13 క॥ శ్లోకమునుండి  
 45 క॥ శ్లోకము నకు 13 క॥ అధ్యాయ  
 మున, భాగవతిముకింతు విప్రతిము—  
 వర్ణింపబడెను. మాఘకిషి భాగవతి  
 కృత్తిము నాధానిముగా శిశుసాల వధ  
 కావ్యమును చదివి డెను. ఈ కావ్యము  
 నందలి శ్లోకములకు మహాభారతస్థ శ్లోక

ములకు దగ్గరి సోలిక గలను. ఇందుమించు 'యథా మాతృకానువాదమా' అన్నంత సామ్య మగుపడును.

మాఘుడు భారత కథను మాత్రమే గాక శ్లోక భావములను గూడ తన కవిత్వమున పొందు పఱచెను. ఏనం విధ రచనా పద్ధతిని నాటికి వులు భావదృశ్యముగా పరిగణించి యుండలేదు. మీదు మిక్కిలి యట్టి విధముగా వ్రాయుట గౌరవాపాదకముగా భావించి యుండి రని యూహింపవచ్చును. ఇట్టి రచనా పద్ధతి శ్రీనాథుని కవిత్వమున కూడకాన వచ్చును కదా!

కాని మాఘుడు భారతకథాని వృత్తమున నింతటి సామ్యమును నగపఱచినను కావ్యశ్లోసిద్ధి కొఱకు కొన్ని మార్పులను, చేర్పులను, కూర్పులనుచేసి యుండెను. మహాకావ్యత్వ లక్షణములను నిర్దిష్ట జేయుటకై యనేక వర్ణనములు (మండవ సర్గముండి 13 వు సర్గవరకు) శ్రీకృష్ణభగవానుని 'విశ్వరూపస్థాన వనవిహారి జలక్రీడా వైకృతపర్వరక సంధ్యాప్రాతి' మున్నగు ప్రృతి వర్ణనలు అతిశయముగా వర్ణించి నా గా శ్రీకృష్ణుడు ధర్మజుని రాజమూల యాగమునకు వచ్చినట్లు చెప్పెను. కాని భారతముందు చెప్పినట్లుగా శకుపాలుని శ్రీకృష్ణుడు తన చక్రముతో సభాస్థలమున వధంపఱచె. శకుపాలునిచే శ్రీకృష్ణునింద విపులముగా చేయించెను. పిమ్మట శకుపాలుడు సభనుండి వెడలిపోయి స్వోపైవ్యసమేతుడై యుద్ధభూమికి రాగా తిమ్మద్భును శకుపాలుడు సంహరింపబడె నని చెప్పి కావ్యమును సమాప్తి చేసెను.

మాఘునకు స్వర్ణ ఒక్క భారవి యందేకాదు. మాఘునికంటె పూర్వులగు కవులపై సమకాలీన కవులపైనను కూడ కలదు. తిమ్మగణులుగా తన కావ్యమును త్రిగుణాత్మకముగా రచించి తేమంద్రుని యాచిత్య విచారిచర్చకు

మాఘకావ్యము నిదర్శనమా! అన్నంతటి యాచిత్యమును స్థాపితముచేయమ' మా ఘ సంనిత్రమోగుణా' అను ప్రసిద్ధి పాత్రుడయ్యెను

#### 4 త్రిగుణాత్మకము - మాఘకావ్యము :-

కావ్య సంపదలో నలంకారములు ప్రధాన స్థాన మాక్రమించి యున్నవి. అందుచే కవిత్వ మనగా నేమి? అనప్రశ్న ముదముంప గా యీ కవి శ్లోకము పుట్టినది. 'భోజనంహిరాజేంద్ర ఘృత మూపస మన్వితమ్' అని చెప్పిన నది కవిత్వము కాదట. 'మాహిషుని శరచ్చంద్రంబుని కాధవశందధ' అన్నచో నది కవిత్వమైనదట. దానిని బట్టి కావ్యమునందలంకారములస్థాన మెట్టిదో విశదము. ఇట్టి నులంకారములలో తలమానిక ముసను. ఈ యలంకార ప్రయోగమున నన్నితీయ ప్రతిభను ప్రకటించినవాడు వాల్మీకి, వాల్మీకి సామాన్యమున నుపమాంకారముననున్న ప్రాశస్త్యము, ప్రాధాన్యము, ప్రాతినిధ్యము మది యే యలంకారమునకును గాఢము. ఇట్టి పయోగ వైఖరి యలవచ్చుకొన్నవాడు వాల్మీకి మహర్షి. తిర్వాతి చెప్పి కొనవసానవాడు కాళిదాసు. 'కాళిదాసు' అని గా న్నిరూపితిస్సురించినది యుపమాంకారము. ఉపమాంకారమున, నే సమస్సురించువాడు కాళిదాసు, కాళిదాసునకు ఉపమాంకారమునకు అన్యోన్యశ్రయ భావము కలదు. అందుచే 'ఉపమాకాళిదాసశ్చ' అను నా నుడి యేర్పడెను. శబ్దాములలో శబ్దమున కంత ప్రాధాన్యమో నగమునకు గూడ నంటే ప్రాధాన్యము కలదు. ఆయనకు కవుల దృష్టి యొక్కొక్క యంతముపై వెక్కిరిగా ప్రసరించుచే నాచూగునగు నుములకు నా కావ్యమున ప్రాధాన్యము కలుగు మిండును. కాగా భారవి శబ్దమున కంటె యగ్ధమున కెక్కుడు ప్రాధాన్య మిచ్చినవాడు. అందుచే 'భారవి' పేరు వినగనే యాతని

యగ్ధగౌరవము స్ఫురణకు వచ్చును. 'భారవే రగ్ధగౌరవమ్' అను నానుడియేర్పడుట కదియే కారణము. గంగాదేవి మధురాజుడు కావ్యమున భారవిని గూర్చి యిట్లు ప్రస్తుతించెను.

'విమర్దనకస్తోత్రభ్యాభారతి భారవేకవేధ తేనకలమాలేవ విదగా'

నాంచమత్క్రియామ్'

భారవి కావ్యము పఠించిన కొలది నూతనాగ్ధములు స్ఫురించు నని భావము. కావ్యమునకు శబ్దాములు మూర్తివంటివి. అగ్ధమును అభ్యంగమూర్తిగను, శబ్దమును బాహ్యమూర్తిగను భావింపవలయును. అంతిరమూర్తి చిహ్నచక్షువునగు గోచరముకాదు. జ్ఞాన సేత్రమునకే యది గోచరము. కాగా బాహ్యమూర్తి శ్రవణానందకరము. అట్టి శ్రవణానంద కరమును శబ్దమును, శబ్ద బ్రహ్మముగా నారాధించి మహాపురుషులు శబ్ద బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమును పొందుట. అట్టి నాటిలో దండి యొకడు. ఇతడు నిందిన గద్య కావ్యము ప్రమాణమున చిన్నదేయైనను గొప్పతనము గలప్పు.

అలతియలతి పదములతో సమాసములను సంధించు శ్రవణ ముభగముగ, మహాజ్ఞముగ గతియోగ్యముగ గణనమును చేయుటలో నితని కతడేసాటి, అందుచే 'దండినః పదలాలిత్యమ్' అను నూక్తి యేర్పడెను. ఈనూక్తిని సమర్థించుచు గంగాదేవి తన కావ్యమున దండి నిట్లు ప్రస్తుతించెను.

అచార్యదండినో వాచా

మాచాన్తాన్యో సంపదామ్'

వికాసో వేధసః పత్యాక్షః

మోస మణి దర్పణః'

ఈ పదముగా ముగ్గురు మహాకవులు మూడు విధములగు గూములలో ప్రసిద్ధిని వహించిన విషయ మిక్కిందశ్లోకము చెప్పుచున్నది.

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

పై పుస్తకములను పూర్వమున  
గ్రహించి తర్వాత ను  
నొద్దనున  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః  
యని స్థానిక రాజ్యమున  
తెలియజేయుటకు  
తెలియజేయుటకు  
తెలియజేయుటకు

మదలగా నుచుమాంకా నానా  
స్యముగనునా.

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

కొనువంతులను  
పముగనునా  
పుత్రులను  
పేరువంతులను  
కామిన్ద్రాత్రి యోగకాః  
అంత నొద్దనున  
వామిన్ద్రాత్రి యోగకాః  
దండనః పవలలిత్యం

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

‘ఉపమా గానివాసస్య  
భారవే నృగగ్రామమ్’  
దండనః పవలలిత్యం  
మామిన్ద్రాత్రి యోగకాః’

ములందు పుట్టి సమాద్రును కలియును  
అందుచే నదులు స్త్రీకుల్యములు. పర్వత  
ములు తిండ్రులవంటివి. ‘నదీనాం సాగ  
రోగతిః’ అను న్యాయము ననుసరించి  
నదులన్నియు కంద్రున కలువ వలసి  
నదే, అందుచే కంద్రును భర్తగాను  
నదులను భార్యలుగాను వర్ణించుట కవి  
సమయము.

అనుభవము పుట్టింజనుండి యత్తి టికి  
పోవునపుడు పుట్టింటి మమకారముచే  
నెట్లు దుఃఖమును చెందునో) లోక  
మునకు తెలియును. భావము  
తోపరిశ్రమింపడం దుఃఖముచే గోదన  
ధ్వనులుగా నూపించి యర్థ గౌరవమును  
భావ పుష్టిని, విశితముచేసి తన లోక  
భావమును కవి యెఱుకపజుచునెను.

రెండవ స్లోకమున కవి సూర్యోదయ  
మును వర్ణించెను. బాలసూర్యుడుదయగిరి  
శిఖర ప్రాంతమున సంచారము చేయు  
చుండెను. అప్పుడు పద్మములు విసిరి  
యిందెను. పక్షుల కలకలారావములతో  
ప్రాతఃకాలము కడు మనోహరముగా  
నుండెను. దాని శ్లేషమాలకాతి శియో  
క్తితో గంభీరము తోకూడిన భావము  
నకు దూపకల్పనము చేయబడెను. పద్మ  
జాతి స్త్రీలు తమ పిల్లవాడగు బాల  
సూర్యుని ఆటగాడు కొనుచున్న వానిని  
ముఖకిమల హాసముతో పక్షి కూడితము  
లనెడి శబ్దములతో “ఇలారమ్ము ఇలు  
రమ్ము” అని పలుకగా నా బాలసూర్యుడు  
తన కింజముల నెడి లేచేకులతో నిక  
మనెడి హాస్యరేఖ యొక్కయంకిమున  
పడుచుండెను. ఇది గుఱుమానునియొక్క  
లోకభావమునకు, భావ గాంభీర్యమునకు,  
అర్థగౌరవమునకు చిక్కిని చిక్కిని  
యొదాహరణము.

ఇది భాగవత కావ్యమునందలి యథగౌర  
వమునుదాహరించుట శిశ్యముకాదు.  
మొత్తము కావ్యమంతయు సర్థగౌరవ  
మనెడి గుఱుమునిండి యున్నది. అదిప్రత్యే

కము 'పి హెచ్. డి. పట్టమనకు పరి శోధన వ్యాసమగును. విశేషించి భాగవి రాజనీతి పరిజ్ఞానము అర్థ గోచరమునకు దాహరణముగా భావింపవచ్చును.

తత్కార్యమునకు మకుటాయ నూన మైనట్టిదియు నఖండకీర్తి కారణ భూత మైనట్టిదియు, నొక స్త్రీ ప్రాణములను కాపాడినట్టిదియు నైన యొకే యొక శ్లోకము నుదహరించి యీ ప్రస్తావమును ముగింతురు.

'సహసా విదధత నక్రియా మపివేః  
పరిమాపదాం పదిమ్' వృణుతేహివిమృశ్య  
కారిణం గుణాభ్యాశ్వయ మేకసంపదః'

గుణలుబ్ధులైన యుత్తములను సంపదలు తమంత తామే కరించునట. ఆలోచింపనిదీ యే కార్యమును జేయరాదట. మన యవివేక మే సర్వాపదలకు మూలమట. విమృశ్యకారిత్వము ప్రతిమానవునకుండవలయునట. విమగ్ననాజ్ఞానము లేక యుక్తాయుక్తవివేచనము ప్రతి మానవునకుండవలయునట. విమర్శనజ్ఞానము లేక యుక్తాయుక్తవివేచనము ఏ యర్థమైన జెప్పికొనుడు, ఇంతటి యర్థగోచరమును కలిగి పార్వజనిక విశ్వజనీన లక్షణము సంతరించికొన్నట్టియంతటి చిన్నిశ్లోకము వంటిది యే భాషయందును కానరాదు. ఈ శ్లోకమే యొక నిరపరాధనీ స్త్రీ మాన ప్రాణములను కాపాడి తత్కర్తయగు భారవికి ఎనలేని భ్యాతిని ధనమును కూర్చనని యైతిహ్యముకలదు. విస్తర భీతిచే దానినిట పరామర్శింపలేదు. సహృదయ పాఠకులు దానిని తెలిసికొందురు గాక. ఇక మూడవగుణ మగు పదలాలి త్యమును పరామర్శింతము.

—6— పదలాలి త్యము—

లలితపద సంయోజనము లాలి త్యము. లలితముయొక్క వికారమే లాలి త్యము.

అనగా నుకమారాక్షర సంయోజనము సౌకుమార్యము. ఈలాలి త్యమునే నుక మారమును కావ్యగుణముగా జెప్పిరి. అక్షరములకు నుకమార త్యము ఎట్లు కలుగును, అనునది ప్రశ్న. నాదాక్షరములు, సగంక్షరములు అల్పప్రాణములు అయినట్టి యక్షరసము దాయము నుకమారము అగును. బిందు ఘటిత శబ్దములను కూడ నుకమార పదములుగానే పరిగణింపవచ్చును. ఇట్టి శబ్దములకూర్పునే నన్నయ భట్టు 'అక్షర రమ్యత' అనుగుణముగా స్వీకరించి తనకవిత్వమున నీరాజనముపట్టి నాడు. అట్టి పదలాలి త్యమునే దండి తన కావ్యమున ప్రధానగుణముగా స్వీకరించెను. ఈపదలాలి త్యమిబ్బడించుటకు శబ్దాలంకారములగు 'భేదానుప్రాసము అనుప్రాసము, యమకము, ముక్తపదగ్రస్తము, మున్నగు నలంకారములు మిక్కిలి మోహదకారులగుచున్నవి. అట్టిగుణమే మాఘ కావ్యమున సమాకర్షింపబడినని తెలియ నగును.

ఉదాహరణమును పలికింపుడు:-

'యత్రోద్ధృతాభిర్ముహురంబు వాడైః  
సమున్నమిద్భిర్న సమున్నమిద్భిః'  
వనంబబాధే విషపావకోతా  
విపన్నగానామ్ న విపన్నగానామ్ ||  
కుమారవనమపశ్రీత్రీమదంభోజమండం||  
త్యజతిముదము లూకః ప్రీతిమాన్  
చక్రవాకః||

ఉదయమహిమరశ్మిర్యాతి శీతాంశుగ్రస్తం  
హతవిధి లసితా నాంహివిచిత్రోవిపాకః'

ఇందు మొదటి శ్లోకమున శబ్దాలంకార మైచిత్ర్యో పదలాలి త్యమును సంపాదించెను. రెండవశ్లోకమునందలి నాల్గవ చరణమునగల 'హి' అను నక్షరమును సంఘటించినందులకు ఒకానొక రాజు ముగ్ధుడై అక్షరలక్ష్యలిచ్చి గౌరవించెనని కింపదంటి యొకటిగలదు. సంస్కృతము

నందలి 'శు, హి, న. శ్చ, యై, చ, అను నక్షరములు పాదపూరణమునకు పయోగపడునని యొక యాక్తి కలదు. అవి పాద పూరణమునకు మాత్రమేగాక కొన్ని కొన్ని సందర్భములందు వానికూర్పును బట్టి విశేషార్థమును విశ్లేషింపజేయును.

ఇక దండి పదలాలి త్యమును పంకింపుడు

అనవరత యాగ దక్షిణా రక్షిత  
శిష్టవిశిష్ట విద్యాసంభార  
భాసుర భూసురనికరః||  
విరచితారాతి సంతాపేన ప్రతాపేన  
నతత తులితవిముగ్ధ భగ్నహంసో  
రాజహంసో నామ ఘనదగ్ధ  
కర్షగ్ధ సౌదగ్ధ సోదగ్ధహృద్యని  
రవద్య రూపోభూపోబభూవ'

ఇందు భేదానుప్రాస ముండుటచే వాక్యమునకు లాలి త్యగుణ ముద్భవించి. ముక్తపదగ్రస్తమునకు దాహరణము గనుడు :-

'కుమారా, మారాభిరామా, రామాద్య  
పౌరుషా, నుషా భస్మృతారయో, రయో  
సహసితనమిరణా, రణాభియానేన,  
యానేన తే వాభ్యుదయాశంసం రాజాన  
మక్షాను.'

అర్థభంగముకాకుండ ఏక బిగిని ఇట్టి గచన చేయుట సాధ్యముకాదు. అట్టి దానిని సాధించి గద్యమునకు దండి గీతి యోగ్యతాగుణమును కూడ నోడింపజేసెను.

ఈ విధముగా మాఘమృతిగుచార్య కము కావ్యమును తీర్చిదిద్దుటకై స్పర్థ కారణముగా మహాకావ్యమును రచించి యసాప్రజాపతిగా వెలుగొందెను. తత్తథాస్తామ్.

'అపారే ఖలు కావ్యసంసారే  
కవిరేవ ప్రజాపతిః'

— ... —





శేషంనాటకవత్ సంధిప్రవేశక రసాది కమ్' దశరూపకమ్ 8-90 'అని 'నాటక ప్రకరణ భేదనిరూపక మితిన్మత్తమని నిరూపింప బడినది. నాట్యశాస్త్రమున గూడ' యత్రకవి రాత్మ బుద్ధ్యా వస్తు శరీరం చ నాటకంఽచైవ చోత్పత్తిః ప్రకురుతే ప్రకరణమితి తద్బుద్ధే జ్ఞేయమ్' (18-ఆ. 96 శ్లో)' యన్నాటకేమయో క్తం వస్తు శరీరం చ వృత్తి భావశ్చ" తత్ప్రకరణేపికాశ్యం కేవల ముత్పాద్య వస్తుస్యాత్' 98 శ్లో. అనియే పెప్ప బడినది.

కాగా వీరి ఘృతకోశాతకీ శదృశ ప్రఖ్యాతిత్వము మాలతీ మాధవమునకు ప్రకరణము గూడ భంగపరచుచున్నది. ఆవిషయమును శ్రీ జగన్నాథరావు గారు హింపించి యుండరు. కవియే మాలతీ మాధవమును ప్రకరణముగా పేర్కొని యుండుటయు మాలతీమాధవ కథకు ఉత్పాద్యమని నిరూపించుచున్నది.

ఇది యంతయు నిట్లుండగా 12-81 లేదీ శ్లోకములోచనలోని 6 వ శ్లోకము వ్యాసపూర్వచేయుచు 'భట్టు మూర్తి చెప్పినట్లు మాలతీ మాధవము కేవల కల్పనాకథగాదు. కావున కృత్రిమరత్న ముకాదు. కేవల మాద్య సత్కథగాక పోవుటచేత ప్రకాశహీనమైన గనిలో రత్నము వంటిది కాదు. కాని యవారిత సత్కవి కల్పనా విభూషణమైన పూర్వవృత్తి పగుట కలన మాలతీమాధవము నానల దీరిన జాతిరత్నమునుట నిస్సంశయము. ఇట్లు జాతిరత్నములకు మహోదధయైన కథాసరిత్సాగరము (బృహత్కథ) విస్మరింపబడు చుండుట

శోచనీయము' అని ముగించిరి. వీరిభావ మేనియైనను వీరి వాక్యములందు మాత్రీ మాధవము మిశ్రమను భావ మిచ్చుట స్పష్టమగు చున్నది. భట్టుమూర్తి వాక్యములను ప్రమాణీకరింపుటయు నిందులకు ప్రోద్బలకముగా నున్నది. 'మాలతీ మాధవ ప్రకరణేతిన్మత్తమశ్రీ శాస్త్రి గారు యట్లు ఉత్పాద్యముకాక ప్రఖ్యాతి పే కాగలదు' అని వ్యాసారంభమున ప్రఖ్యాతిముగి' చెప్పియుండి, ఇందు నానల దీరిన జాతిరత్నముగా నిరూపించుటకు ప్రయత్నించు వీరినిగ్గి యము ప్రఖ్యాతిమనియా? లేక మిశ్ర మనియా? ఎఱుగి రాకున్నది!

వాస్తవమునకు ప్రఖ్యాతోత్పాద్య మిశ్రభేదములు రసజనకత్వమునగాని కావ్యవైశిష్ట్య ప్రతిపాదనమునంగు గాని పోవుట గానందున వానిని గూర్చి పూర్వులను గాదనుట లేక సమాతననామ కరణముచేయుట అనునవి ప్రయోజనవంతి ములు గావనియే నాటిభివృత్తిము. కావ్య గౌరవమును కల్గించునది కవిప్రతిభయే తప్ప ప్రఖ్యాతోత్పాద్యమిశ్రత్వములుగా నేరవనియే ఆలంకారిక సిద్ధాంతము, లోకవ్యవహారిక సిద్ధము నయియున్నది.

కావున బృహత్కథ నీక కథాసరిత్సాగరము లేక మాలతీమాధవముల వంటివి ఉత్పాద్యకోటికే చేరుననిగాని ప్రఖ్యాత మిశ్రకోటికే చేర వనునది ఆలంకారిక సిద్ధాంతమని విజ్ఞప్తి చేయవలసి వచ్చినది.

ఇక ప్రఖ్యాతవ్యాసోద్దేశమగు మాలతీ మాధవ, కథాసరిత్సాగరముల కథా

సామ్యమును సవిస్తరముగా నిరూపించిన శ్రీ జగన్నాథరావుగారి ప్రయత్నము ప్రశంసనీయము. వాఙ్మయమున గల గ్రంథములపై ఈరీతి విమర్శనము భావి సరిస్వతోపర్యాపకులకు దోహదముకాగలను. ఇట్టి వ్యాసమునకు నామకరణము చేయుటలో వ్యాసవిషయ ప్రకాశ నాముందుట అవశ్యంభావి. కావున ఈ వ్యాసమునకు 'మాలతీ మాధవ కథాసరిత్సాగర సామ్యప్రతిపాదనమను న్నము నొసంగుకీర్తి క నుంచుట మాత్రమే తగియున్నదని విజ్ఞప్తి చేయుచున్నాను.

ప్రాచీనమయొక్కగాని, ఆధునికమయొక్కగాని వచనములను విమర్శించు నపుడు లేక తిరస్కరించునపుడు సప్రమాణముగ నున్నచో శహృదయులకు ఆనందము కల్గించునని మనవి చేయుచున్నాను.

సంస్కృతి వాఙ్మయ చరిత్రకారులగు శ్రీ నూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారు మాలతీ మాధవ కథాసరిత్సాగరాంతి గ్గతకముని గుర్తించి యున్నను, ప్రాచీనాలంకారిక సిద్ధాంతము తిరస్కరింపని వాగుట చేతనే మాలతీమాధవ కథను ఉత్పాద్యమనియే పేర్కొన వలసి యున్నది. కావుననే యట్లు పేర్కొనిరి. ప్రతాపరుద్రీయ వ్యాఖ్యాతయు నట్టి వాడే. 'వృణుతేహి విమృశ్య కారిణం గుణలభాః స్వయమేవ సంపదః'





## శృంగార శాకుంతలము - పినవీరన కవితాకౌశలము

- శ్రీ ఎ. క్రిష్ణప్ప, బి.ఎన్.సి., ఎం.ఏ.

అంధ్రవాఙ్మయమున కవిత్వమును తమ నాటి కాలములో పురాణములకు ప్రబంధములకు మధ్యమున వంశైవర శ్రీనాథ యుగమున సంస్కృతి నాడుకాను వాదముతోపాటు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తితో కావ్యములు వెలువడినవి. వాటిలో నెన్నదగినది పిల్లలమఱ్ఱ సింహాభిరూపి శృంగార శాకుంతలము. శృంగార శాకుంతల కావ్యావతారికలో పినవీరన ఆవతార దర్పణము, నారదీయము, మాఘమాహాత్మ్యము, మానసోష్ణాన సారము అను నాలుగు కావ్యములు రచించినట్లు చెప్పకొన్నాడు. ఇవి నేడలభ్యములు. పినవీరనే పరిచితములైన శృంగారి శాకుంతలము, శైమిని భారతము అను రెండు కావ్యములు మాత్రము లభ్యమగుచున్నవి. పినవీర గాదయామాత్య పుత్రుడనయు కారివా పీఠకి పుని ప్రసిద్ధిగా చిన పండిత వంశస్థుడనియు, భారతీ తీర్థయతి సాహిత్యముని కిష్కంధనియు కావ్యావతారికల వలనను, కావ్యాంతగద్యల వలనను తెలియును. పినవీరన తన కవితాకౌశలమును గూర్చి వెన్నయ చేతను, నాగువ నరసింహరాయల చేతను ప్రశంసింపజేసికొన్నాడు.

శృంగార శాకుంతలము నాల్గవ్యవసాయ ప్రబంధముగా రచించి వెన్నయ మంత్రికి అంకిత ముసంగను. వెన్నయ మంత్రి పినవీర క్షద్రకవి కవిత్యమును గూర్చి యిట్లు ప్రశంసించినట్లు కావ్యావతారికలో వ్రాసికొనెను.

‘వన్నపాశ్వుని ప్రబంధప్రాథ వాసనా సంపత్తి సొంపు పుట్టింప నేర్పు, కక్కినయజ్ఞ వాక్కు కామోదంబు చెల్లవు కన్యమల వాసింపనేర్పు

నాచిరాజుని సోము వాచా మహత్వంబు సారభంబులు వెదకల్ల నేర్పు శ్రీనాథ భట్టు భాషాని గుంభంబుల పరిమళంబులఁగూడఁ బఱచి నేర్పు మహిత గణకాలి పిల్లలమఱ్ఱ వీర నాశ్వుడాయుడఁ బైతృవాహంబగుచును వెలయుచున్నది నేడు కవిత్యలక్ష్మి యఖిల సత్కవినికరింబు నాదరింప’ (1-9)

పైపద్యము వలన పినవీరన కవిత్యమున వన్నయ ప్రబంధ ప్రాథవాసనల సొంపు, తిక్కిన వాక్కుల వాసింపు, వాచిన సోముని వాచామహత్వసారభంబు, శ్రీనాథుని భాషానిగుంభంబుల పరిమళము నిండియుండునని తెలియును. శృంగార శాకుంతలము నంగు వన్నయ తిక్కిన, సోమనల కవిత్యపు సొంపులకింటే శ్రీనాథుని కవితా సరళినే ఎక్కువగా కూడ పఱచినట్లు తెలియును. పీఠ్యుడు కావ్యావతారికలో వెల్లడి చేసిన ఆత్మ సంబంధ విషయాలు ఒకేమాదిరిగా నుండుట గమనార్హము. శ్రీనాథుడు కాశీఖండము పీఠకిలో జెప్పకొన్న ‘వచియింతు వేములవాడ భీమన భంగి నుద్దండశీల నొక్కొక్కమాటు’ అనుపద్యమును చూచి ‘వన్నపాశ్వుని ప్రబంధప్రాథవాసనాసంపత్తి సొంపు పుట్టింప నేర్పు’ అను పద్యమును, ‘చిన్నారి పొన్నారి చిఱుత కూకటి నాడు రచియించితి మగుత్తరాట్చరిత్ర’ అని శ్రీనాథుడు చెప్పకొన్న కావ్య పట్టికకు జూచి ‘రచియించినాడవు రమణీయ వాగ్గీతి నవతార దర్పణంబభినవ ముగ’ అను పద్యమును పినవీరన వ్రాసి నాడనవచ్చును. అట్లే శ్రీనాథుడు ‘నాక విత్వంబు నిజము కన్గటభాష’ అని చెప్ప

కుంటే పినవీరన ‘పినవీరవాక్యసరణి’ సరసులకు నెన్నఁ గర్ణరసాయనంబు’ (జై. భా 1-22) అని చెప్పకొనెను. శ్రీనాథుడు ‘ఈక్షణి నిన్ను బోలుసత్కవులు లేరీ నాటి కాలంబనన్’ అని పీఠభద్ర భూపాలునిచే బ్రశంసింప జేసికొంటే పినవీరన ‘పిల్లలమఱ్ఱవిఖ్యాతుని పినవీరుని బోలగలలే సుకవుల్’ (జై. భా 1-2,) అని నాగువ నరసింహరాయలచే ప్రశంసింప జేసుకొ కొనెను. పినవీరన శృంగార శాకుంతల కావ్యావతారికలో ‘శాకుంతలంబను ప్రబంధంబు బంధుర ప్రీతిం శిష్య బూనితి’ నని వ్రాసికొన్నను కావ్యమునకు శ్రీనాథుని శృంగార వైషధము వలె శృంగార శాకుంతలమని పేరుపెట్టెను.

శృంగార శాకుంతలము శకుంతలాదు దుష్యంతుల వివాహమును వర్ణించు కథ. దుష్యంతుడు వేటకై వెళ్ళి, కన్యని ఆశ్రమములో శకుంతలను జూచి ప్రేమించుట, శకుంతల జన్మవృత్తాంతము తెలుసుకొని గాంధర్వవివాహమాడుట, రాక్షసులతో బోరాడుటకు బోవుచు శకుంతలకు గర్భముగా అంగుళీయము నొసంగుట, దుర్వాసముని వచ్చినప్పుడు శకుంతల అతిథిసత్కారములు గావింప నందుకు కోపించి ‘రాజు శకుంతలను మరచునట్లు కాపయింపగుట, శకుంతల భరణుని తీసికొని అశనిగాయాప్రియంవదలతో పాటు దుష్యంతుని కొలువు చేరి తనను గూర్చి విన్నవింప దుష్యంతు ధేమియు తెలియనట్లు మాట్లాడుట; ఆకాశవాణి శకుంతలను పాశ్చాత్యుణిగా పరమ పతివ్రతగా తెల్పి దుష్యంతుని స్వీకరింపుమని చెప్పట, అప్పుడు దుష్యంతుడు శకుంతలను స్వీకరించుట యిందలి సంక్షిప్త-యితివృత్తము

చిల్లర వెన్నయమంత్రి ప్రఖ్యాత-యితివృత్తము వక్తకు శ్రోతకు విఖ్యాతిని కలిగించునని తలంచి

భారత ప్రోక్తకథ మూల భారతముగ  
కాళిదాసుని నాటక క్రమము కొంత  
తావళోక్తికి నభినవశ్రీ వహింప  
గూర్చి గృహిణీయు నాకు కాకుంతలంబు  
(1-27)

అని నకకవితాలక్ష్మీపదముడైన పినవీర  
భద్రకవిని కోరెను. వెన్నయ కోరినట్లు  
భారత కథను మూలముగ వ్రాసిన, కాళి  
దాసు నాటకమైన 'అశ్విజ్ఞాన కాకుంత  
లంబు' నంగు కొంత క్రమము తీసికొని,  
స్వకపోల కల్పనలను జోడించి 'మిత్రబం  
ధంబుగా కాకుంతలంబు ప్రబంధంబు  
బంధుర ప్రీతి' 'నభినవశ్రీ' వహింప  
చెప్పబూనెను. పినవీర స్వంగర కాం  
తలమును వగర, గాన వర్ణనము లగు  
కల్పనములతో మొదలుపెట్టి, నారాని  
రాజనీతి ప్రబోధమును కల్పనముతో  
ముగించుట యీతని కల్పనాచార్యులు  
నకు, కవితాప్రతిభను నిదర్శనములు.  
శకుంతల కల్పనని ఆశ్రమములో నున్న  
తవరకు కాళిదాసు 'అశ్విజ్ఞాన కాకుంత  
లంబు' ఆశ్రమమువీడునప్పుడొంది దుష్ట్యం  
తుని సభలో ఆకాశవాణి పల్కులవరకు  
భారత కథను అనుసరించెను. అక్కడ  
క్కడ స్వకపోల కల్పనములను జేర్చి  
కథను ములుగు పట్టెను.

నన్నయ భారతములో 'అశ్వ' అనంద  
పద్యగద్యాలలో నిమిడియున్న దుష్ట్యం  
తుని కథను తీసికొని, వర్ణనములను విస్తృతి  
పఱచి పినవీరన నాగ్నాశ్వముల ప్రబంధ  
ముగా తీర్చిదిద్దెను. పినవీర వర్ణించిన  
వర్ణనలు 'శోచిత్యబంధములై యొప్పు  
చున్నవి. ఈతడు కల్పించిన వర్ణనములలో  
పుగ, రాగ, వసంతి బుతు, తిసోవన  
ప్రభావ వర్ణనలు ముఖ్యములైనవి. ఇది  
యే పినవీరన కవితా కాళిదాసులో గాన  
వచ్చు నన్నయ ప్రబంధ ప్రాధవాసనల  
సొంపు కావచ్చును. ఈవర్ణనములే పెద్ద

నాది ప్రబంధ కవులకు మార్గదర్శకము  
లైనవి. పినవీర క్రింది పద్యమున వర్ణిం  
చిన వసంత '... వర్ణనము రమణీయమై  
మనోహరమై బంధుగ మై యొప్పు చున్నది.

తెమ్మరూపగా నలరు దేనియ

అని మదించి యుపునన్

తుమ్మెదలేమి లాగుతుల

నోమధుక స్ఫుట కోకిలా నినా

దమ్ము (బాడుచుండును) ల

తా నవళోలల నూగి నూడుచుం

గమ్ముని వింటిసోదు జను

గాధలు పుష్పి భూజనీ అన్

(2-129)

తెమ్మరూపగా నెమ్మెద రూపగా  
లతావళోలనూగి యాడుచు మధురముగ  
పాడు చున్నవట. వై పద్యము నన్నయ  
వర్ణించిన వసంతబంధు వర్ణనమును దల  
పించు చున్నది. పాండురాజు మాడిని  
కలియటకుమును నన్నయ వసంతకర్ణ  
నము గావించెను. 'కమ్ముని లొంత  
ములకు' అనిన నన్నయ మధురముల  
ను నెడకమ్ములను నన్నయ పద్యమును  
వర్ణింపి చూచెను. నన్నయవలె పినవీరన  
కూడ '... వర్ణనమున' '... క్కడ  
నూముడి ప్రాణనే వా' యు' కుట గమ  
నార్హము. వసంతము 'అభిలజీవ లోకా  
నంద జననంబు' నన్నయ చేట్టగా విన  
వీర - 'నందకోమిత' సకల జన స్వాంతం  
బు' వసంతంబును వర్ణించెను. పినవీర  
వసంతబంధు వర్ణనము 12 పద్యాలలో  
గావించెను. మూర్ఖుడు సరికేళిలో మును  
మునంగుటవలన పగలు దీర్ఘమైనట్లు  
విరహమును సృజించి దానిని వైపమి రథ  
మును జగముగ నోలుకొని పోవుటవలన  
రాత్రిస్థి కలుగదలెనట్లు' వ్రాసి వసంత  
మున గ్రీష్మర్తు వైభవమునాలోపించెను.  
అట్లే 'సం పెంగలు కాంపాలతాలక్ష్మి,  
పాదములు పూడేనెలు వర్షింపగ, నలి

పిరికి పాంశజనరాజి చలింపగ మాధవు  
డంబు గతి నొందెనని వసంతమున వర్ణన  
వైభవము నాలోపించెను. 'హేమంత  
బుతువైభవ ప్రసక్తిని గూడ తెచ్చియు  
న్నాడు. ఇవి పినవీరని రమణీయ చమ  
త్కృతికి నాదాహరణములు.

పినవీరన రచనా వైవిధ్యములో నొక  
భావమును 'పట్టుప పల్కురకాలుగా  
జెప్పి పావలమనస్సులలో నాటుకొని  
పోవునట్లు చేయుట, '... కేళి మైన జంట  
పదములను నడింపజేయుట' నెన్నదగి  
నవి. ఇదియే నాననసోముని వాచామ  
హత్వ సౌభము. యుద్ధవర్ణనా సందర్భ  
ములలో నాననసోము ననుకరించె ననవ  
చ్చును. 'గదా సాదించియు. పైరించి  
యు, జుట్టియుం, బట్టియు, దట్టియు  
గదల్చియు నదల్చియు, కాకించియు,  
సోకించియు' [ఉ. పా. 4-243]

అర్థం బాహుల్యం ము, జలంబును,  
కొన్యించును. ధైర్యంబును, కేవయు,  
జేవయు, '... పును, నెఱపును. గమ్మును'  
(శృం.కా 3-31)

అట్లే నానన సోమన 'స్విగదంబులు,  
నందంబులు, హరులు నగులు నిక్కు  
నొక్కు నలవున్ నెలవున్' అని కచింపగ  
పినవీరన హస్తినాండి వైశ్యమేతెంచు  
సందర్భమున ద్విపద గతిర డచు ఏక  
నాన పదములు అంత్యాను ప్రాసముగ  
నుండునట్లు రచించెను. దుష్ట్యంతుడు  
శకుంతలను స్వీకరించుటకు భారతము  
నందు ఆకాశవాణి పల్కులు సాక్ష్యము  
లైతే, కాళిదాసు నాటకమునందు అంగు  
ళియకము సాక్ష్యముగాగా, పినవీరన శృం  
గార కాకుంతల కావ్యమునందు ఆకాశ

వాణి పల్కులు, అంగుళీకుకములతో  
పాటు నారదుడు వచ్చి దుర్వాస కాప  
వృత్తాంతము చెప్పి శకుంతలను స్వీకరింపు  
మని చెప్పెను. ఈవిధముగా పాతకులకు  
ఒక భావమును పోషించుచున్నా చెప్పి  
నాటుకొని పోవునట్లు చేయుటలో పిన  
పీరన నిర్వహిస్తును.

పినపీరన శ్రీరాముని రచనాపద్ధతిని  
నెక్కువగా ననుకరించియున్నా ఘోర్వృత్త  
ము. దీర్ఘ సంస్కృతరచనా పద్ధతుంపు  
నమునందున్న పద్ధతిని రచనాపద్ధతియందు  
శ్రీరామునితోడలను దలపించుకేయును.  
శ్రీరాముని నామకర్తవ్యము - పినపీరన  
దుష్టమును తప్పునము పోషించి నున్నది.  
అట్లే శ్రీరాముని హాసమునముగా నిర్మిం  
చిన పామకల కర్తవ్యమును నాపీరన  
శృంగారి శాకుంతలమున ని హామరవ్య  
ర్తనమునకు నుపయోగించును.

‘ఎంచి నుతింపకన్ మే ము  
హేత్వమునంతటి వానికైన  
తొంగిచేరి గోచిరున్దము నిర్లక్ష్య  
నమన్త రజులను బాలమున్’  
(హ.వి. 5-22)

‘ఎంచి నుతింపకన్ మే ము  
హేత్వమునంతటి వానికైన  
తొంగిచేరి గోచిరున్దము నిర్లక్ష్య  
నమన్త రజులను బాలమున్’  
(శ్రీ. కా 2.12)

ఇటువంటివి అనేకములు లభ్య.

పినపీరన ప్రకృతి వర్ణనలు - ము  
సందర్భమున పాత్రలపట్ల నానుభూతి  
చూపినట్లు వర్ణించును. తిక్కన యిట్లు  
వర్ణించుటలో చాల నేర్పరి. పినపీరన  
మూగోదయ వర్ణనా సందర్భమున  
నిట్లు వర్ణించెను.

‘అంకిలి నేక చంద్ర కలాశ్రుణి  
నేడు శకుంతలా మన  
శృంకరుడయ్యెడుం గలుగు  
భావమాతనితోడ నంచుమీ  
నాంకున కంగరక్షకయి యామిని  
చేదోననించి నట్టి యా  
మంకెన పూవు కేదె మన  
వాండల యెప్పె మరీచ మాలికిన్’  
(8-199)

దుష్ట తుకు శకుంతలా మనశ్శంకరు  
డయ్యె ని శత్రుత్వ మాతనితో గలుగు  
నంచు నెంద్రు నొనరించిన మంకెనపూవు  
నాను బాపట్ల కంగరక్షక సమీపమున  
నొప్పెను. అక్కడ ప్రకృతిచే దుష్టంతుని  
పట్ల నానుభూతి గూఢపడినది. పీరన  
తిక్కిన వాక్కుక్కిన ప్రవేశ పెట్టి  
యున్నాడు. అంత అంత పదములతో  
నమోఘాము స్వప్తింప చేయుట తిక్కిన  
పని. పీరన దుష్టంతుని రూపమును  
వర్ణించిన క్రింది పద్యమున చూడవచ్చును.  
‘యత్నమదను రూపంబు హాస్యకరము  
పాకకాని రూపంబు బడసిపాటు  
విషమ బాణుని రూపంబు వినియముంబు  
ధాని నారాజు చంద్రు సౌందర్యమునకు  
(2-112)

దుష్టంతుని రూపమునకు కుబేరుని  
రూపము బడసిపాటుని చెప్పి, మన్మథుని  
రూపము హాస్యకరమున, చంద్రుని  
రూపమునకు వినియముగా చెప్పెను.

పీరన దుష్టంతుని శృంగర్య, శౌర్య  
సౌందర్యములను గూర్చి చెప్పవలసియున్నా  
న్నాడు. అందుకే కుబేరునికిన్న విశ్వరథ  
ముగా గొప్పవాడని, శౌర్యములో  
నింగ్రుడు నాటిరాడని, సౌందర్యములో  
మన్మథుని మార్పిడి జరిగిందను భావము  
కలుగును. ఇటువంటి భావ సౌరభములు  
కాదజ్ఞు కవిత్వమును పినపీరన చెప్పు  
గలదుకాబట్టి సామర్య నరసింహ రాయలు

ఈ విధముగా ప్రశంసించినట్లు జైమిని  
భారతములో వ్రాసికొనెను.

‘అల్లనవిచ్చు వెంగలున లందు  
రజుబను కప్పురంబుపై  
జల్లిన జల్లనై ‘లది. సౌరభ  
ముల్ వెదచల్లు భావముల్  
పల్లవ వాస్తవ చన్నగవ పయ్యెద  
జేముగదోచు భాటిగా  
బిల్లలమట్టి వీరన యభిజ్ఞుడు  
చెప్పిన నేర్పర గబ్బముల్’  
(శ్రీ. కా 1-25)

పినపీరన చేసిన కల్పనములు మధురమై  
బొచ్చిత్తమై యొప్పుచున్నవి. సౌంద  
ర్యము చేరి చెప్పించిన శకునప్రసంగము  
పినపీరనకు శకునశాస్త్రములో ప్రవేశము  
న్నట్లు తెలుపును. శకుంతల జన్మవృత్తాం  
తము ముని శిష్యుని చేత చెప్పించుట  
శకుంతల వెంబడి అనూనూ పియంబద  
లను పంపుట, పినపీరన లోకజ్ఞతను  
బాటుచున్నది. శకుంతల సౌందర్యమును  
గూర్చి దుష్టంతుడు మాండవ్యునితో  
జెప్పిన క్రిందిపద్యము పినపీరన తనకావ్య  
పదముగా చెప్పకొను చున్నాడని  
పించును.

‘మహితకీర్తి శకుంతలా మంజువాణి,  
బోలనప్తాదశ స్వీపములను గలుగ  
రనుచు శ్రుతులను సంజ్ఞల నతివయందు  
దొమ్మునులు రెండు లిఖించె దమ్మి  
చూలి.’ (2-180)

‘నింహాసన ద్వాత్రింశికలో గోపరాజు  
‘మహామతి పిల్లలమట్టి వీరరాజును’ అనుట,  
నీమంతి నీకల్యాణములో సోమనామా  
త్యుడు ‘శాకుంతలము’ చెప్పి సురభి  
భాతి’ అనుట సార్థకములు.





## సమాలోచన సలహా కమిటీ అం



వివిధ సాహిత్యానికి విమర్శనాత్మక చరిత్రను 240 సంచికలతో గూడిన సమాలోచన, చతుర్థ సంపుటము 24 సంచికలు ఒకే వ్యాసముగా హాఫ్ టైటిల్‌తో పై పేజీ చేయబడి అమ్మకమునకు సిద్ధముగ నున్నది. యూపిస సంపుటము ప్రకటన కొలదిగా నున్నది.

ప్రతి సంపుటము వెల రూ. 20 లు. ఎ. బి. హనువానికి పోస్టాఫీసులు మేమే భరించి నిజమగు పోస్టాఫీస్ చరిత్రలము. వి. పి. పద్మశిఖరి.

మొదటి, రెండవ సంపుటముల వ్యాసములు ప్రాగ్ధిగా అయిపోయినవి.

— సంపాదకుడు.

విడుదల —

విద్యానీ ముద్రాణ సత్కారముగ

రక్షణ కమిషన్‌కు, వి.టి.కె. కాలేజీ,

6-8-7, ఇస్కొనుపేట, (రాజగోపాలాచారి నగరం),

రాజమండ్రి - 1.





